

Design and Validation of the Paradigm Model of Industrial and Commercial Development Based on Economic and Financial Indicators in Gachsaran Oil and Gas Company

 <https://doi.org/10.22034/bs.2024.2034784.2990>

Eshagh Zarrin, Ph.D. Student, department of industrial management (finance), Islamic Azad University, Dehaghan branch, Dehaghan, Iran.

Foroozan Baktash*, Assistant professor, department of economics, Islamic Azad University, Dehaghan branch, Dehaghan, Iran.

Seyyed Rasoul Aqadavoud, Assistant Professor, department of public administration, Islamic Azad University, Dehaghan branch, Dehaghan, Iran.

Received: 7 July 2024

Revised: 29 Sep 2024

Accepted: 1 Oct 2024

Industrial and Commercial Development / Financial and Economic Indicators / Oil and Gas Industry

The present study was conducted with the aim of designing and validating the paradigm model of industrial and commercial development based on economic and financial indicators in Gachsaran Oil and Gas Company. This study is a cross-sectional survey research in terms of practical purpose, in terms of method and time period of data collection, and in terms of research design, it is a mixed research. The community of participants of the qualitative part includes academic professors and senior managers of Gachsaran Oil and Gas Company, 15 of whom were selected by theoretical sampling. The statistical population of the quantitative part includes managers, supervisors and experts of Gachsaran Oil and Gas Company. The minimum sample size was estimated to be 384 people using Cochran's formula and simple random sampling method was used. The data collection tools were semi-structured interviews and researcher-made questionnaires. Data analysis was done in the qualitative part with the grounded theory method and in the quantitative part with the partial least squares method. The research findings showed that causal conditions (technological resources, knowledge of the oil and gas industry, and the country's legal and political environment) affect the central phenomenon (human, technological, and financial resource capabilities). The underlying conditions (financial index and economic index) and intervening conditions (sanction diplomacy) lead to consequences (industrial and commercial development of the country and national and international interactions) by influencing the strategies and measures (government commercialization policy).

Data Availability

The data used or generated in this research are presented in the text of the article.

Conflicts of interest

The authors of this paper declared no conflict of interest regarding the authorship or publication of this article.

---

* Corresponding Author: f.baktash@gmail.com

<https://doi.org/10.22034/bs.2024.2034784.2990>

مقاله پژوهشی

طراحی و اعتبارسنجی الگوی پارادایمی توسعه صنعتی و تجاری مبتنی بر شاخص‌های اقتصادی و مالی در شرکت نفت‌وگاز گچساران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۴/۱۷ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۷/۰۸ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۷/۱۰

اسحق زرین
فروزان بکتاش (نویسنده مسئول)
سید رسول آقاداتود

چکیده

مصاحبه نیمه‌ساختاریافته و پرسشنامه محقق‌ساخته بود. تحلیل داده‌ها در بخش کیفی با روش گراند تئوری و در بخش کمی با روش حداقل مربعات جزئی انجام شد. یافته‌های این پژوهش نشان از تأثیرگذاری شرایط علی (منابع فناورانه، دانش صنعت نفت‌وگاز و فضای قانونی و سیاسی کشور) بر پدیده محوری (توانمندی‌های منابع انسانی، تکنولوژیکی و مالی) دارد. همچنین می‌توان نتیجه‌گرفت که شرایط بسترساز (شاخص مالی و شاخص اقتصادی) و شرایط مداخله‌گر (دیپلماسی تحریم) با اثرگذاری بروی راهبردها و اقدامات (سیاست‌گذاری تجاری سازی دولت) به پیامدها (توسعه صنعتی و تجاری کشور و تعاملات ملی و بین‌المللی) منتهی می‌شوند.

مطالعه حاضر با هدف طراحی و اعتبارسنجی الگوی پارادایمی توسعه صنعتی و تجاری مبتنی بر شاخص‌های اقتصادی و مالی در شرکت نفت‌وگاز گچساران انجام شد. این مطالعه از نظر هدف کاربردی، از نظر روش و بازه زمانی گردآوری داده‌ها، یک پژوهش پیمایش مقطعی و از نظر طرح پژوهشی، یک پژوهش آمیخته می‌باشد. جامعه مشارکت‌کنندگان بخش کیفی شامل اساتید دانشگاهی و مدیران ارشد شرکت نفت‌وگاز گچساران است که ۱۵ نفر به شیوه نمونه‌گیری نظری انتخاب شدند. جامعه آماری بخش کمی شامل مدیران، سرپرستان و کارشناسان شرکت نفت‌وگاز گچساران است. حداقل حجم نمونه با فرمول کوکران ۳۸۴ نفر برآورد شد و از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده استفاده گردید. ابزار گردآوری داده‌ها،

طبقه‌بندی JEL: O20، G00، L95

توسعه صنعتی و تجاری / شاخص‌های مالی / شاخص‌های اقتصادی / صنعت نفت‌وگاز

۱. مقدمه: طرح مسأله

(مسعودی و عرب، ۱۴۰۲). ایران می‌تواند از این منابع هم در عرصه داخلی برای سرعت بخشیدن به رشد اقتصادی خود بهره‌گیرد و هم در عرصه خارجی جایگاه خود را با ایجاد پیوندهای صادراتی با دنیا تقویت و تحکیم بخشد. توسعه صنعت نفت و گاز در میان صنایع گوناگون، به علت فعالیت‌هایی گسترده و نقش کلانی که در اقتصاد کشور ایفا می‌کنند در صدر برنامه‌ریزی‌های اقتصادی کشور قرار دارد. با این وجود، این توسعه اغلب با چالش‌های اساسی در توسعه صنعتی مواجه است (اربابی و همکاران، ۱۴۰۰). توسعه صنعت و تجارت در بخش انرژی با مسائل اقتصادی و مالی درهم‌تنیده است. بخش انرژی با پروژه‌های بزرگ، گسترده و با افق زمانی بلندمدت همراه است که اهداف و منافع عمومی را به همراه دارد (پاول و همکاران، ۲۰۲۴).

توسعه صنعتی و برنامه‌ریزی رشد صنایع زیربنایی کشورها بیش از هر چیز به تأمین منابع مالی و پشتیبانی اقتصادی از طرح‌های موجود نیاز دارد. شرایط سرمایه‌گذاری در صنایع باید برای دستیابی به منافع عمومی تسهیل شود و در سیاست‌گذاری‌های کلان این حوزه، باید شرایط تأمین مالی و سرمایه‌گذاری در نظر گرفته شود (آلولا و راکو، ۲۰۲۴). در چنین شرایطی با تقویت توان مالی و اقتصادی، حصول اطمینان از موفقیت در نیل به اهداف توسعه صنعتی در سطح ملی و منطق‌های و بین‌المللی افزایش پیدا می‌کند (ژانگ و همکاران، ۲۰۲۳). برای موفقیت در اجرای این پروژه‌ها باید عوامل گوناگونی مورد بررسی و ارزیابی قرار گیرند زیرا شکست در چنین پروژه‌هایی پیامدهای مالی و اقتصادی بسیاری را به همراه دارد. بنابراین در توسعه صنعتی و تجاری نقش عوامل اقتصادی بیش از هر مساله دیگری حائز اهمیت است (مارتین و پیوتراس، ۲۰۲۲).

نخستین اقدام کلیدی برای موفقیت در توسعه صنعت و تجارت به برنامه‌ریزی برای توسعه برمی‌گردد. برنامه‌های فراگیر و بلندمدت لازمه توسعه صنعتی است و تجارب کشورهای موفق در این حوزه نشان می‌دهد باید برنامه‌های

صنعت نفت و گاز به‌عنوان پیشگام و پیشران سایر صنایع به دلیل وجود منابع و ذخایر سرشار زیرزمینی، نقشی محوری در توسعه صنعتی کشورها ایفا می‌کند (حسینی و ذوالفقاریان، ۱۴۰۲) و بر اساس آمار رسمی وزارت نفت در سال ۱۴۰۱ میزان ذخایر قابل استحصال کشور ۲۱۲ میلیارد بشکه است که ۱۰ درصد ذخایر کل دنیا محسوب می‌شود. ایران از مجموع منابع نفت و گاز با سهم ۲۷ درصد در رتبه نخست دنیا قرار دارد. بر اساس گزارش اوپک ایران با تولید ۲ میلیون و ۷۵۴ هزار بشکه نفت در سال ۲۰۲۳، جایگاه چهارم تولید در اوپک را از کویت، بعد از یک سال و نیم پس گرفته است (زرین و همکاران، ۱۴۰۲). اکنون کشور ایران دارای بیشترین ذخایر مربوط به گاز طبیعی در منطقه خاورمیانه است (گزارش وزارت نفت در سال ۱۴۰۲) که در مقیاس جهانی پس از کشور روسیه، در مقام دوم قرار دارد و حجم ذخایر مذکور به ۲۹ تریلیون مترمکعب می‌رسد و این حجم ۱۸ درصد ذخایر کل جهان را تشکیل می‌دهد. ولی با وجود این حجم از ذخایر گازی در کشور، میزان تولید گاز طبیعی در کشور نسبت به دارایی کشور بسیار پایین بوده و تنها ۳٪ از تولیدات گاز جهانی در کشور صورت می‌گیرد و رتبه کشور ایران از منظر تولید، در جایگاه ۴ پس از کشور روسیه، کشور آمریکا و کشور کانادا قرار دارد. بنابراین می‌توان گفت قرار گرفتن ایران در قطب انرژی جهان یعنی خاورمیانه و خلیج فارس و همچنین شناخته شدن ایران به‌عنوان دومین تولیدکننده بزرگ نفت اوپک و دومین دارنده ذخایر گاز جهان، جایگاه منحصر به فردی دارد که بهره‌گیری از آن می‌تواند مسیر ناهموار توسعه اقتصادی را هموار و طی طریق در این مسیر را سهل نماید (آقاموسی و همکاران، ۱۴۰۰).

با توجه به آمارهای ارائه شده از وزارت نفت و مطالعات انجام شده در این حوزه، می‌بایست با سیاست‌گذاری راهبردی در زمینه استفاده از این منابع در جهت توسعه صنعتی و اقتصادی کشور، حداکثر بهره‌برداری را انجام داد

هدفمند و سیستماتیک برای توسعه در نظر گرفته شود. از جمله این کشورها می‌توان به ایالات متحده آمریکا اشاره نمود که با تولید بیش از ۲۰ میلیون بشکه در روز در سال ۲۰۲۲، رتبه اول را به خود اختصاص داده است. بعد از آن، کشور عربستان سعودی قرار دارد که تعداد ۱۲,۴۴ میلیون بشکه نفت در روز تحویل داد. با اینکه این کشور اتکای اقتصاد خود به نفت را کاهش داده، هنوز حدود ۴۰ درصد از تولید ناخالص داخلی خود را از این بخش تأمین می‌کند. بعد از آن، کشور روسیه به عنوان یکی از اعضای برجسته گروه گسترده‌تر اوپک پلاس، با خروجی ۱۰,۱۳ میلیون بشکه در روز سومین تولیدکننده بزرگ نفت در جهان است. همچنین کانادا که در فهرست کشورهای تولیدکننده نفت در رتبه چهارم قرار دارد، ۵,۸۳ میلیون بشکه در روز تولید و ۹۷ درصد نفت خود را از ماسه‌های نفتی تأمین می‌کند (کادر و محمود، ۲۰۲۱). ارتباط عمیقی بین برنامه‌های توسعه صنعتی و موفقیت در عرصه توسعه وجود دارد. برنامه‌های دقیق و استراتژیک توسعه صنعتی باید علاوه بر تضمین موفقیت‌های کوتاه‌مدت و میان‌مدت با اهداف بلندمدت نیز سازگاری داشته باشند. در تدوین چنین برنامه‌هایی باید برنامه‌ریزی مالی و اقتصادی مسائل درستی در نظر گرفته شود تا منافع عمومی حفظ شود (استریلکوفسکی و همکاران، ۲۰۲۱). سیاست‌های مرتبط با برنامه‌ریزی راهبردی صنعت و توسعه اقتصادی مجموع‌های از مراحل تکاملی را طی کرده است. این مراحل از پارادایم‌های مختلف اندیشه اقتصادی ناشی می‌شود و به تدریج بر شیوه تفکر برنامه‌ریزی در سطح ملی و منطق‌های تاثیر گذاشته است (اولیایی و موسوی‌کاشی، ۱۴۰۰). در واقع برنامه‌ریزی توسعه بر این باور استوار است که برای توسعه درونزا و پایدار درک الزامات جدید اقتصادی و مالی اجتناب‌ناپذیر است (عاقلی و حسینی، ۱۴۰۰).

مساله اصلی رشد و توسعه صنعتی، همواره با تأمین مالی و اقتصادی همراه است و تأمین مالی و پیامدهای اقتصادی

باید به‌طور جدی مدنظر سیاست‌گذاران توسعه صنعتی و اقتصادی قرار گیرد. امروزه توسعه صنعتی در بخش انرژی به شدت با مسائل مالی آمیخته شده و دولت‌ها با این مساله به صورت جدی در سیاست‌گذاری عمومی خود مواجه هستند. موفقیت در توسعه صنعتی در بخش انرژی، نیازمند افزایش سطح سرمایه و ارزش افزوده اقتصادی است و این به تلاش‌های آگاهانه و هوشمندانه در حوزه اقتصادی بستگی دارد (اشمیت و ماتیسوس، ۲۰۱۸). در واقع بسیاری از قضاوت‌ها در حوزه توسعه صنعتی کشور متکی به دیدگاه ایدئولوژیک مفسران به چالش‌های جاری در صنایع است در حالی که بسیاری از کشورها سیاست‌ها و برنامه‌های بلندمدتی را در صنایع مختلف به‌کار گرفته‌اند. این امر نشان می‌دهد که تحلیل کوتاه‌مدت در برنامه‌ریزی صنعتی باطل است و باید دیدگاهی بلندمدت در حوزه توسعه صنعتی با در نظرگیری مسائل کلان اقتصادی حاکم شود (اسماعیلی و همکاران، ۱۴۰۰).

این امر نشان می‌دهد که تحلیل کوتاه‌مدت در برنامه‌ریزی صنعتی باطل است و باید دیدگاهی بلندمدت در حوزه توسعه صنعتی با در نظرگیری مسائل کلان اقتصادی حاکم شود. به عبارت دیگر در حال حاضر با وجود رشد کمی صنایع، نبود برنامه‌ریزی و توجه کافی به توسعه صنعتی باعث افزایش وابستگی خارجی در کشور شده و عواقب این بی‌توجهی چالش‌های متعددی را در کشور بوجود آورده است که یکی از عمده‌ترین این چالش‌ها به عوامل اقتصادی برمی‌گردد (صفاری و همکاران، ۱۴۰۰).

بر پایه سیاست‌های کلی صنعت نفت و گاز ایران و با عنایت به سند چشم‌انداز کشور در افق ۱۴۰۴، این صنعت باید نقش راهبردی خود را از طریق پیگیری و توسعه برنامه‌های مختلف و در چارچوب سیاست‌های کلی نظام در بخش انرژی ارتقا دهد. در صنایع بالادستی نفت و گاز لازم است تا تصمیم‌گیری‌ها و سیاست‌گذاری‌ها در چارچوب مدلی اتخاذ شود که بتواند تمامی ابعاد و مولفه‌های استراتژیک این صنعت را مورد ارزیابی قرار دهد. از همین

رو ارائه مدلی برای توسعه صنعتی این حوزه از صنایع کشور مسال‌های اساسی است که نیازمند توجه و بذل عنایت بیشتری است. عوامل اقتصادی و مالی نقشی کلیدی در موفقیت توسعه صنعت و تجارت کشور ایفا می‌کنند و از سوی دیگر ضعف در حوزه برنامه‌های توسعه صنعتی و تجاری کشور مشاهده می‌شود. لذا می‌توان بیان کرد که مساله اصلی در مطالعه حاضر بازنگری در برنامه‌های توسعه صنعت و تجارت کشور با رویکردی اقتصادی می‌باشد. این مساله به‌ویژه در صنعت نفت و گاز کشور از اهمیت بسیار بیشتری برخوردار است. وابستگی اقتصادی کشور به این صنعت و اثرات گسترده آن بر دولت و عموم مردم قابل چشم‌پوشی نیست. گستره و سیطره صنعت نفت و گاز سبب شده است هرگونه سیاست‌گذاری صنعتی و تجاری در این حوزه هم از منظر پیشایندها و هم از منظر پیامدها با مسائل اقتصادی و مالی همراه باشد. بنابراین برای توسعه صنعت و تجارت نفت و گاز کشور باید ملاحظات اقتصادی و اهداف رفاه مادی را در نظر گرفت.

در مجموع می‌توان چنین جمع‌بندی نمود که برنامه‌ریزی توسعه صنعتی و تجاری باید مسائل اقتصادی به صورتی کامل مورد رصد قرار گیرد. براین اساس می‌توان به پایش وضعیت مولفه‌های زیربنایی پژوهش در کشور و شناخت مسائل مربوط به اقتصادی و مالی پرداخت. این در حالی است که به‌طور کلی مطالعه پیرامون تاثیر برنامه‌ها و سیاست‌های صنعتی در سطوح مختلف اقتصادی کشور به ندرت انجام شده است. مرور مطالعه و ادبیات پژوهش به‌ویژه در داخل کشور نشان می‌دهد موضوع توسعه صنعتی کمابیش در دستور کار پژوهشگران قرار گرفته است اما به صورت توسعه‌ای در صنعت نفت و گاز مورد مطالعه و دقت کافی قرار نگرفته است. لذا در این مطالعه کوشش خواهد شد تا با رویکردی مبتنی بر طرح پژوهش آمیخته اکتشافی به ارائه الگوی پارادایمی توسعه صنعتی و تجاری مبتنی بر شاخص‌های اقتصادی و مالی پرداخته شود.

اهمیت این صنعت در رشد اقتصادی، اشتغالزایی و رفاه مردم کشور روشن است و همچنین تاثیرات آن در سیاست‌گذاری برای دیگر صنایع کشور نیز شایان توجه بسیار می‌باشد. بنابراین این مطالعه با هدف ارائه الگوی توسعه صنعت و تجارت در صنعت نفت و گاز کشور با تمرکز بر شاخص‌های مالی و اقتصادی صورت خواهد گرفت. با توجه به مطالب گفته شده هدف از مطالعه حاضر ارائه الگوی پارادایمی توسعه صنعتی و تجاری مبتنی بر شاخص‌های اقتصادی و مالی در صنعت نفت و گاز ایران می‌باشد. لذا جهت رسیدن به این موضوع، در این پژوهش از روش تحلیل کیفی داده بنیاد و حداقل مربعات جزئی و جامعه آماری مدیران، سرپرستان و کارشناسان شرکت نفت و گاز گچساران استفاده شده است.

داشتن دید بهتر به سودآوری شرکت، افزایش تمرکز بر زنجیره تامین هیدروکربن، مدیریت کردن اطلاعات شرکت، افزایش بهره‌وری، مدیریت کردن ریسک عملیاتی، تحلیل و کنترل کردن ریسک، رقابت بین نیروهای کاری، ثبت و پایش داده‌های میدان، کاهش هزینه‌های حمل و توزیع، برنامه‌ریزی روزانه که قابل اطمینان باشد، کاهش هزینه‌های مالی و خدمات، کاهش زمان آماده‌سازی، برنامه‌ریزی، سرمایه‌گذاری و مدیریت کردن تامین‌کنندگان به منظور اثربخش تر کردن سرمایه و مخارج، یکپارچه کردن عملیات میدان نفتی به شکلی سیستماتیک با ثبت و پایش داده‌های میدان، تحلیل عملکرد و برنامه‌ریزی یکپارچه، بهینه کردن فرایندهای تولید برای ارتقا دادن سرمایه از جمله راه‌کارهای انعطاف‌پذیری شرکت‌های صنعت نفت و گاز می‌باشد (فخری زاده و همکاران، ۱۴۰۱).

شاخص اقتصادی شاخ‌های از علم اقتصاد است که هدف آن بهبود شرایط مالی، اقتصادی و اجتماعی کشورهای در حال توسعه است. حوزه‌هایی که توسعه بر آن‌ها تمرکز دارد شامل بهداشت، آموزش، شرایط کار و شرایط بازار است. توسعه به دنبال درک و شکل دادن به سیاست‌های

کلان و خرد است تا کشورهای فقیر را از فقر خارج کند. کاربرد توسعه پیچیده و متنوع است زیرا چارچوب‌های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی هر ملتی متفاوت است (هیفورن و همکاران، ۲۰۲۰).

در ادامه به مبانی نظری پژوهش پرداخته می‌شود.

۲. مبانی نظری پژوهش

۲-۱. توسعه صنعتی و تجاری

توسعه صنعتی و تجاری به مجموعه‌ای از جهت‌گیری‌های بلندمدت دولت‌ها اشاره دارد که از منظر خارجی چارچوب و نحوه ارتباط بخش صنعت کشور با اقتصاد جهانی را تعریف می‌کند و از منظر داخلی نیز به شیوه‌های غیرمستقیم بر تخصیص منابع در صنایع یا گروه‌های صاحب نفوذ جامعه اثر می‌گذارد (جای و همکاران، ۲۰۲۳). بر اساس اطلاعیه سازمان توسعه صنعتی ملل متحد (UNIDO) اولین مؤلفه توسعه صنعتی پایدار مساله اقتصادی است. رشد صنعتی بلندمدت به‌عنوان موتور محرکه توسعه اقتصادی عمل می‌نماید. بدون در نظر گرفتن مسائل اقتصادی و مالی، نمی‌توان برنامه‌ریزی صحیحی در جهت توسعه صنعتی ارائه نمود. اهمیت این موضوع، خصوصاً در بخش کلان توسعه صنعتی که دولت‌ها مسئولیت انجام آن را برعهده دارند، بیشتر مورد توجه قرار می‌گیرد (چارلز و همکاران، ۲۰۲۳). این شیوه از توسعه صنایع نیازمند به سرمایه‌گذاری‌های عظیمی است که اگر با موفقیت همراه شود دستاوردهای اقتصادی بسیاری را به همراه دارد و البته در صورت شکست نیز می‌تواند آثار و نتایج مخرب اقتصادی بسیاری را به همراه داشته باشد. اکنون توسعه صنعتی عنصری زیربنایی جهت بهبود رفاه مردم، درک پتانسیل‌های انسانی، کاهش عدم اطمینان، افزایش فرصت‌های اشتغال، تضمین امنیت منافع برای نسل فعلی و بهبود آن در آینده، کاهش فقر آموزشی، درآمدی و بهداشتی و در نهایت ارتقای منزلت و موقعیت اجتماعی افراد محسوب می‌شود (دانتاس

و همکاران، ۲۰۲۲). توسعه و رشد اقتصادی صنایع از مهم‌ترین عوامل تاثیرگذار بر رفاه اجتماعی کشور است. اهمیت بخش صنعت در فرایند توسعه و لزوم توجه به این بخش در برنامه‌ریزی توسعه صنعتی و تجاری همواره مورد تاکید بوده است. در اسناد بالادستی ملی و منطق‌های نیز توسعه صنعت و تجارت مورد اهتمام ویژه قرار دارد. در واقع یکی از شاخص‌های مورد استفاده در سنجش میزان رشد و توسعه کشورها شاخص توسعه صنعت و تجارت است. زیرا بخش صنعت علاوه بر ایجاد ارزش افزوده، بیش از سایر بخش‌های اقتصادی منجر به ایجاد اشتغال می‌شود. ارزش افزوده، اشتغالزایی، تحریک نوآوری و پاسخگویی به نیازهای مصرف‌کنندگان و جامعه از ویژگی‌های توسعه صنعت و تجارت بوده و از عوامل کلیدی رشد اقتصادی بلندمدت و پایدار هستند (درخشانی‌درآبی و محنت‌فر، ۱۳۹۹).

۲-۲. صنعت نفت و گاز در جهان

بازار گاز جهان اساساً حول محور انحصار چندجانبه تولیدکنندگان (شامل: کشورهای صادرکننده، شرکت‌های دولتی در الجزایر، نروژ، روسیه و هلند) و انحصار چندجانبه خریداران شامل شرکت‌های گاز کشورهای اروپایی که موقعیت انحصاری یا شبه انحصاری، در بازار کلی فروشی ملی دارند، بنا شده است. این مهندسی نهادی امکان توسعه سیستم‌های عرضه گاز پایدار و بالقوه را فراهم می‌کند. ارتباط بین انحصار چندجانبه تولید و انحصار ملی واردات توسط قراردادهای بلندمدت ۲۰-۲۵ ساله ایجاد شده است که ریسک را تقسیم می‌نماید. عوامل اصلی تقسیم ریسک عبارتند از شروط قرارداد «Take-Or-Pay»، تعیین مقصد برای تحویل گاز ۵ و سازوکار تعیین قیمت Oil-Linked.

نخستین جرعه‌های آزادسازی در بازار گاز اروپا در انگلستان زده شد. بازار گاز این کشور که برای زمان زیادی از بازار قاره‌های جدا بود، به تدریج بین سال‌های ۱۹۸۶ و

۱۹۹۶ آزاد شد. رقابت تولیدکنندگان در دریای شمال باعث توسعه سازوکار قیمت‌گذاری نقدی در این بازار شد. در بسیاری از کشورها سیستم توزیع، به دلیل سیاست‌ها و اقدامات مقامات محلی یا منطق‌های به شکل انحصارهای منطقه‌ای و در کنترل مقامات محلی است؛ اما در بعضی کشورها به ویژه فرانسه، انگلستان و اسپانیا سازوکار توزیع یکپارچه است، ولی در عین حال در بخش انتقال گاز شرایط انحصاری حاکم است. هدف از آزادسازی بازار گاز در اروپا هدف از اجرای سیاست آزادسازی در بازار گاز اروپا ایجاد رقابت داخلی و خارجی از طریق ایجاد یک بازار متحد رقابتی و تلاش جهت یکپارچه نمودن عرضه‌کنندگان سنتی و جدید با هدف حذف رانت و توسعه بازار رقابتی در طول زنجیره عرضه به منظور کاهش در قیمت گاز عرضه شده برای همه گروه‌های مصرفی می‌باشد (جعفرزاده و همکاران، ۱۳۹۹).

۲-۳. صنعت نفت و گاز ایران

نفت اصلی‌ترین منبع انرژی در سطح جهانی است و سهم بسزایی در بخش تولید ناخالص داخلی دارد. ایران بزرگ‌ترین دارنده ذخایر نفت و گاز طبیعی اثبات‌شده در جهان است به این ترتیب که چهارمین دارنده ذخایر نفت و دومین دارنده ذخایر گاز طبیعی است. تحقق اهداف تولید نفت و گاز کشور بدون برنامه‌ریزی و سازماندهی توسعه صنعتی امکان‌پذیر نیست (فخری‌زاده و میرزایی، ۱۴۰۱). اهمیت صنعت نفت و گاز در اقتصاد کشور، هم از منظر تأمین درآمدهای ارزی و هم از منظر تأمین انرژی مورد نیاز بخش‌ها و صنایع مختلف کشور بر کسی پوشیده نیست میانگین قیمت جهانی نفت در سال ۱۴۰۲ با احتساب همه نوسانات حدود ۸۱.۵ دلار بود، البته در سال میلادی ۸۳ دلار بود. نفت ایران، به دلیل تحریم و هزینه‌های جانبی، در محدوده ۶۲ تا ۶۵ دلار فروخته شد. میزان نفتی که ایران صادر کرد، بر مبنای آمار ورودی چین (که خریدار ۹۰ درصد

نفت ایران است) و البته بر اساس آمار گمرک کشور، تا پایان اسفندماه میانگین روزانه حدود ۱.۲ میلیون بشکه بوده است. اما عددی فروشی که در گمرک ایران ثبت می‌شود عددی است که هنگام صادرات نفت و میعانات در منطقه به‌عنوان قیمت رسمی ثبت می‌شود (میانگین ۸۱.۵ دلار) و الزاماً مساوی با عدد فروشی که در ایران با شرایط تحریم حاصل می‌شود، نیست. عددی که فروش رفته عددی نزدیک به ۶۵ دلار است که چیزی حدود ۱۵ تا ۱۶ دلار کمتر از عدد اعلامی گمرک است که می‌تواند به‌عنوان درآمد نفتی ۱۴۰۲ ثبت شود (محمدی، ۱۴۰۲).

افزون بر اهمیت این ذخایر در دنیا، صنعت نفت ایران مهمترین بخش اقتصادی کشور محسوب شده و تکیه‌گاه و پایه اصلی توسعه اقتصادی کشور است (رحیم‌دوست، ۱۴۰۱). از این حیث صنعت نفت، برای ایران نقشی دوگانه در اقتصاد ایفا می‌نماید. از یک سو نفت و گاز اصلی‌ترین منابع تأمین انرژی کشور محسوب شده و از سوی دیگر درآمد حاصل از فروش نفت خام به تنهایی بخش اعظم درآمد ارزی و بودجه کشور را تأمین می‌نماید (عصاریان و همکاران، ۱۴۰۱). جایگاه نخست ایران در عرصه ذخایر نفت و گاز در جهان در حالی است که این منابع جزء منابع متعارف محسوب شده و ایران هنوز اکتشاف گسترده و تخمین ذخایر غیرمتعارف را آغاز نکرده است (محمدی، ۱۴۰۲). بنابراین توسعه صنعت نفت و گاز برای ایران اهمیتی راهبردی دارد و از همین رو بسیار مهم است که توسعه این صنعت در چه بستری صورت می‌گیرد و شاخص‌های دخیل در توسعه صنعتی این حوزه به درستی شناسایی شوند (موسوی‌جهرمی و همکاران، ۱۳۹۹).

از آنجایی که پژوهش حاضر به‌طور اختصاصی بر شرکت نفت و گاز گچساران تمرکز دارد، می‌توان اذعان داشت با گسترش صنایع نفت و گاز در گچساران، این منطقه از کشور در مواجهه با تحولات صنعتی است. توسعه صنعت نفت و گاز در این مناطق مبناهایی را برای گذر از یک جامعه

سنتی به یک جامعه صنعتی و شهری فراهم ساخته است و در فرایند انتقال، تحولات وسیعی را بر جای گذاشته است. در نتیجه چنین وضعیتی است که این تحولات، می‌تواند پیامدهای مثبت اقتصادی را به همراه داشته باشد و نبود مدلی مناسب در این زمینه پیامدهای ناخوشایند و ماندگاری به همراه خواهد داشت (پورعلی و همکاران، ۱۳۹۹).

در ادامه به ارائه پیشینه پژوهشی پرداخته می‌شود.

۳. پیشینه پژوهش

در جدیدترین مطالعات داخلی زمانی و همکاران (۱۴۰۲)، به مطالعه تأمین مالی پروژه‌های صنعت نفت و گاز ایران بر اساس خطوط اعتباری چین پرداختند. در این پژوهش، چالش‌های استفاده از خطوط اعتباری استخراج و در چهار دسته مالی و اقتصادی، اجرایی و عملیاتی، ساختاری و نهادی و حقوقی و قانونی دسته‌بندی شدند. حسینی و ذوالفقاریان (۱۴۰۲)، به تحلیل مسیرهای گذار در صنعت نفت و گاز جمهوری اسلامی ایران مبتنی بر سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی پرداختند. با تحلیل مسیرهای گذار مبتنی بر رویکرد چندسطحی، مشخص شد که دو مسیر تحول و بازیگری‌بندی از احتمال وقوع بیشتری نسبت به سایر مسیرهای گذار در صنعت نفت و گاز ایران برخوردارند. مسعودی و عرب (۱۴۰۲)، الگوی توسعه صنعت نفت و گاز در استان بوشهر را از منظر اثرگذاری رسانه‌های جمعی بررسی کردند. بر اساس این الگو پاسخگویی مسئولانه، مدیریت صحیح ارتباط با رسانه، مرجعیت در مسائل جامعه پیرامون صنعت و افزایش سواد رسان‌های مدیران ضرورت می‌یابد. قاسمی و همکاران (۱۴۰۲)، آثار رویکرد فشار و کنترل ایالات متحده آمریکا بر صنعت نفت و گاز ایران و تقابل آن با حق توسعه را مورد بررسی قرار دادند. بر اساس نتایج این پژوهش لازم است اقدامات حقوقی مناسب در راستای مقابله با تحریم‌های یک جانبه آمریکا که نقض حق توسعه است از

طریق مجامع حقوقی بین‌المللی پیگیری شود. قاسم‌زاده و همکاران (۱۴۰۱)، مطالعه‌ای با عنوان مطالعه اکتشافی نقش مدیریت اقتصادی و جذب سرمایه‌گذاری خارجی در صنعت نفت و گاز ایران انجام دادند. نتایج بررسی عوامل نشان می‌دهد که سیاست‌های ملی صنعتی در بالای مدل قرار دارد. فخری‌زاده و میرزایی (۱۴۰۱)، مطالعه‌ای با عنوان صنعت نفت و گاز در سرخس و پیامدهای اقتصادی انجام دادند. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که بر اساس تفسیرها و تجربیات شکل گرفته در میان ذهنیت کنشگران صنعت نفت و گاز در این منطقه پیامدهای اقتصادی مختلفی را در بر داشته است.

اربابی و همکاران (۱۴۰۰) مطالعه‌ای تحت عنوان قابلیت‌های سازمانی برای ارتقای توسعه پایدار در سازمان‌های طرح محور صنعت نفت و گاز ایران انجام دادند. نتایج قابلیت‌های توسعه پایدار در سازمان‌های طرح محور حوزه نفت و گاز در هشت دسته عامل اصلی مشتمل بر فرایند، ساختاری، فناورانه، فرهنگی، دانشی، انسانی، سیاسی و مالی شناسایی نمود.

زاکاری و همکاران (۲۰۲۴)، به مطالعه توسعه اقتصادی پایدار در کشورهای عضو سازمان توسعه و همکاری اقتصادی در بخش انرژی پرداختند. یافته‌های این پژوهش نشان داد سرمایه‌گذاری منابع مالی حاصل از بخش انرژی می‌تواند در توسعه اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی تاثیرگذار باشد. پاول و همکاران (۲۰۲۴)، آثار توسعه صنعتی در بخش انرژی کشور روسیه را با دیدگاهی انتقادی از منظر زیست‌محیطی مورد بررسی قرار دادند. یافته‌های پژوهش آن‌ها نشان داد که توسعه صنعتی با وجود مزایای اقتصادی که برای این کشور به همراه داشته، مخاطرات زیست‌محیطی زیادی مانند انتشار گازهای مخرب را به همراه داشته است. اولاینیکا و اوبیره (۲۰۲۳)، مطالعه‌ای در زمینه نقش اکتشاف و بهره‌برداری از نفت و گاز در توسعه انجام دادند. نتایج این مطالعه که به صورت موردی در کشور در

حال توسعه نیجریه انجام شد نشان می دهد نفت وگاز در توسعه اقتصادی کشور می تواند نقشی دوگانه داشته باشد و همیشه یک منفعت نیست. اتکای بیش از حد به این منابع می تواند موجب فشل شدن سایر بخش ها، فساد و شکاف اقتصادی شود. شارما و شریستا (۲۰۲۳)، نیز به طور مشابه با نگاهی نقادانه به موضوع نقش صنایع نفت وگاز در توسعه اقتصادی پرداختند. این مطالعه در کشور نپال انجام شد و ضمن تأکید بر نقش کلیدی این صنعت در توسعه کشور به

این موضوع نیز اشاره شد که نباید وابستگی بیش از حد به این صنعت سایر بخش های صنعتی را مختل سازد. کای و همکاران (۲۰۲۲)، چگونگی تأثیر صنعت نفت بر رشد و توسعه اقتصادی را مورد بررسی قرار دادند. بر اساس یافته ها قرار گرفتن در معرض اثرات خارجی منفی در جوامع میزبان بیشتر از اثرات مثبت خارجی است. در جدول زیر، خلاصه نتایج مطالعات داخلی و خارجی ارائه شده است.

جدول ۱- خلاصه نتایج مطالعات داخلی و خارجی

نویسنده/سال	عنوان	روش پژوهش	یافته های پژوهش
زمانی و همکاران (۱۴۰۲)	تأمین مالی پروژه های صنعت نفت وگاز ایران بر اساس خطوط اعتباری چین	روش مدلیابی معادلات ساختاری و نرم افزار SMART PLS	در این پژوهش، چالش های استفاده از خطوط اعتباری استخراج و در چهار دسته مالی و اقتصادی، اجرایی و عملیاتی، ساختاری و نهادی و حقوقی و قانونی دسته بندی شدند
حسینی و ذوالفقاریان (۱۴۰۲)	تحلیل مسیرهای گذار در صنعت نفت وگاز جمهوری اسلامی ایران مبتنی بر سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی	روش رگرسیون	با تحلیل مسیرهای گذار مبتنی بر رویکرد چندسطحی، مشخص شد که دو مسیر تحول و بازپیکربندی از احتمال وقوع بیشتری نسبت به سایر مسیرهای گذار در صنعت نفت وگاز ایران برخوردارند.
مسعودی و عرب (۱۴۰۲)	بررسی الگوی توسعه صنعت نفت وگاز در استان بوشهر را از منظر اثرگذاری رسانه های جمعی	تحلیل کیفی - کمی	بر اساس این الگو پاسخگویی مسئولانه، مدیریت صحیح ارتباط با رسانه، مرجعیت در مسائل جامعه پیرامون صنعت و افزایش سواد رسان های مدیران ضرورت می یابد
قاسمی و همکاران (۱۴۰۲)	بررسی آثار رویکرد فشار و کنترل ایالات متحده آمریکا بر صنعت نفت وگاز ایران و تقابل آن با حق توسعه	نرم افزار SPSS	بر اساس نتایج این پژوهش لازم است اقدامات حقوقی مناسب در راستای مقابله با تحریم های یک جانبه آمریکا که نقض حق توسعه است از طریق مجامع حقوقی بین المللی پیگیری شود.
قاسم زاده و همکاران (۱۴۰۱)	نقش مدیریت اقتصادی و جذب سرمایه گذاری خارجی در صنعت نفت وگاز ایران	روش مدلیابی معادلات ساختاری و نرم افزار SMART PLS	نتایج بررسی عوامل نشان می دهد که سیاست های ملی صنعتی در بالای مدل قرار دارد.
فخری زاده و میرزایی (۱۴۰۱)	صنعت نفت وگاز در سرخس و پیامدهای اقتصادی	روش دلفی فازی و نرم افزار MATLAB	نتایج تحقیق نشان می دهد که بر اساس تفسیرها و تجربیات شکل گرفته در میان ذهنیت کنشگران صنعت نفت وگاز در این منطقه پیامدهای اقتصادی مختلفی را دربرداشته است.
اربابی و همکاران (۱۴۰۰)	قابلیت های سازمانی برای ارتقای توسعه پایدار در سازمان های طرح محور صنعت نفت وگاز ایران	روش مدلیابی معادلات ساختاری و نرم افزار لیزرل	قابلیت های توسعه پایدار در سازمان های طرح محور صنعت نفت وگاز در هشت دسته عامل اصلی مشتمل بر فرایند، ساختاری، فناوری، فرهنگی، دانشی، انسانی، سیاسی و مالی شناسایی شدند.
زاکاری و همکاران (۲۰۲۴)	توسعه اقتصادی پایدار در کشورهای عضو سازمان توسعه و همکاری اقتصادی در بخش انرژی	تحلیل کیفی - کمی	یافته های این پژوهش نشان داد سرمایه گذاری منابع مالی حاصل از بخش انرژی می تواند در توسعه اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی تاثیرگذار باشد.
پاول و همکاران (۲۰۲۴)	بررسی آثار توسعه صنعتی در بخش انرژی کشور روسیه را با دیدگاهی انتقادی از منظر زیست محیطی	روش مدلیابی معادلات ساختاری و نرم افزار SMART PLS	یافته های پژوهش آن ها نشان داد که توسعه صنعتی با وجود مزایای اقتصادی که برای این کشور به همراه داشته، مخاطرات زیست محیطی زیادی مانند انتشار گازهای مخرب را به همراه داشته است.

نویسنده/سال	عنوان	روش پژوهش	یافته‌های پژوهش
اولاینیکا و اوبیره (۲۰۲۳)	زمینه نقش اکتشاف و بهره‌برداری از نفت و گاز در توسعه	روش مدلیابی معادلات ساختاری و نرم افزار لیزرل	نتایج نشان می‌دهد نفت و گاز در توسعه اقتصادی کشور می‌تواند نقشی دوگانه داشته باشد و همیشه یک منفعت نیست. اتکای بیش از حد به این منابع می‌تواند موجب فشل شدن سایر بخش‌ها، فساد و شکاف اقتصادی شود.
شارما و شریستا (۲۰۲۳)	بررسی نقادانه نقش صنایع نفت و گاز در توسعه اقتصادی در کشور نپال	روش مدلیابی معادلات ساختاری و نرم افزار SMART PLS	نتایج ضمن تأکید بر نقش کلیدی این صنعت در توسعه کشور به این موضوع نیز اشاره شد که نباید وابستگی بیش از حد به این صنعت سایر بخش‌های صنعتی را مختل سازد.
کای و همکاران (۲۰۲۲)	چگونگی تأثیر صنعت نفت بر رشد و توسعه اقتصادی در کشور غنا	نرم افزار SPSS	بر اساس یافته‌ها قرار گرفتن در معرض اثرات خارجی منفی در جوامع میزبان بیشتر از اثرات مثبت خارجی است.

در این راستا پژوهش حاضر با هدف طراحی و اعتبارسنجی الگوی پارادایمی توسعه صنعتی و تجاری مبتنی بر شاخص‌های اقتصادی و مالی در شرکت نفت و گاز گچساران انجام شده است. جامعه مشارکت‌کنندگان بخش کیفی شامل اساتید دانشگاهی و مدیران ارشد شرکت نفت و گاز گچساران است که پانزده نفر به شیوه نمونه‌گیری نظری انتخاب شدند جامعه آماری بخش کمی شامل مدیران، سرپرستان و کارشناسان شرکت نفت و گاز گچساران است. حداقل حجم نمونه با فرمول کوکران ۳۸۴ نفر برآورد شد و از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده استفاده گردید. همچنین تحلیل داده‌ها در بخش کیفی با روش گراند تئوری و در بخش کمی با روش حداقل مربعات جزئی انجام شد. (مشخصات پیوست جامعه آماری ارسال شود) در ادامه به روش شناسی پژوهش پرداخته می‌شود.

۴. روش شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف یک پژوهش کاربردی-توسعه‌ای است که در شرکت نفت و گاز گچساران صورت گرفت. با توجه به ماهیت مساله پژوهشی از طرح پژوهش آمیخته اکتشافی یعنی کیفی-کمی استفاده شد.

جامعه مشارکت‌کنندگان بخش کیفی شامل خبرگان نظری (اساتید دانشگاهی) و خبرگان تجربی (مدیران مرکز شرکت نفت و گاز گچساران) است. بر اساس دیدگاه میلر

و همکاران (۲۰۱۰) از پنج معیار کلیدی بودن، سرشناس بودن، دانش نظری، تنوع، انگیزه مشارکت برای انتخاب مشارکت‌کنندگان استفاده شد. برای انتخاب نمونه از روش نمونه‌گیری نظری استفاده شد که بر اساس دیدگاه گلیر و همکاران (۲۰۱۷) روش مناسبی برای تعیین حجم نمونه در روش گراند تئوری است. فرایند نمونه‌گیری تا رسیدن به اشباع نظری ادامه یافت و بر این اساس پانزده نفر در بخش کیفی پژوهش مشارکت کردند. جامعه آماری بخش کمی شامل مدیران، سرپرستان و کارشناسان شرکت نفت و گاز گچساران است. برای برآورد حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده شد و نمونه‌های به حجم ۳۸۴ نفر انتخاب گردید. چون جامعه آماری پژوهش همگن است از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده استفاده گردید تا همه افراد جامعه شانس برابری برای انتخاب شدن داشته باشند.

برای گردآوری داده‌های پژوهش در بخش کیفی از مصاحبه نیم‌ساخت یافته و در بخش کمی از پرسشنامه محقق ساخته استفاده گردید. که مصاحبه نیمه ساختار یافته شامل شش پرسش باز می‌باشد. سوالات پروتکل مصاحبه بر اساس روش داده بنیاد مبتنی بر رویکرد اشتراوس و کوربین (۱۹۹۷) طراحی گردید و شامل موارد زیر است:

۱. به نظر شما شرایط علی تأثیرگذار در مدل توسعه صنعتی و تجاری در صنعت نفت و گاز کشور با تمرکز بر شاخص‌های مالی و اقتصادی کدام هستند؟

۲. به نظر شما شرایط زمین‌های (بستر ساز) تاثیرگذار در مدل توسعه صنعتی و تجاری در صنعت نفت و گاز کشور با تمرکز بر شاخص‌های مالی و اقتصادی کدام هستند؟

۳. به نظر شما پدیده موری در مدل توسعه صنعتی و تجاری در صنعت نفت و گاز کشور با تمرکز بر شاخص‌های مالی و اقتصادی چیست؟

۴. به نظر شما چه راهبردها و اقداماتی را می‌توان در جهت استقرار مدل توسعه صنعتی و تجاری در صنعت نفت و گاز کشور با تمرکز بر شاخص‌های مالی و اقتصادی اتخاذ نمود؟

۵. به نظر شما، شرایط مداخله‌گر (بازدارنده-تسهیل‌کننده) در مدل توسعه صنعتی و تجاری در صنعت نفت و گاز کشور با تمرکز بر شاخص‌های مالی و اقتصادی کدام هستند؟

۶. به نظر شما، پیاده‌سازی مدل توسعه صنعتی و تجاری در صنعت نفت و گاز کشور با تمرکز بر شاخص‌های مالی و اقتصادی دارای چه نتایج و پیامدهایی است؟

پرسشنامه پژوهش نیز شامل ۱۰ عامل اصلی و ۶۲ گویه با طیف لیکرت پنج بود. گویه‌های پرسشنامه بر اساس کدهای پایه حاصل از تحلیل کیفی داده‌های پژوهش طراحی شدند.

روایی بخش کیفی مطابق با دیدگاه لینکلن و گوبا بر اساس چهار معیار اعتبارپذیری، انتقال‌پذیری، تاییدپذیری و اطمینان‌پذیری از دیدگاه داوران ارزیابی و تایید شد. برای سنجش پایایی بخش کیفی، درصد توافق مشاهده شده بر اساس فرمول هولستی میزان ۰/۷۹۴ برآورد شد که از ۰/۶ بیشتر بوده و مقدار قابل قبولی است. برای سنجش روایی پرسشنامه از روایی همگرا (AVE) و روایی واگرا استفاده شد. مقدار AVE برای تمامی متغیرهای باید بزرگ‌تر از ۰/۵ باشد. برای محاسبه پایایی نیز پایایی ترکیبی (CR) و ضریب آلفای کرونباخ محاسبه گردید. میزان پایایی ترکیبی و آلفای کرونباخ تمامی ابعاد باید بزرگ‌تر از ۰/۷ باشد (حییبی و جلال‌نیا، ۱۴۰۱). نتایج مربوط به هر یک از این شاخص‌ها در برازش بیرونی مدل ارائه شده است.

در نهایت برای تحلیل داده‌ها از دو روش استفاده شد. در بخش کیفی تحلیل به شیوه کدگذاری و روش گراند تئوری به شناسایی مقوله‌های الگوی توسعه صنعتی و تجاری مبتنی بر شاخص‌های مالی و اقتصادی پرداخته و روابط میان این عوامل ترسیم گردید. در بخش کمی با روش حداقل مربعات جزئی، الگوی اولیه پژوهش ارزیابی و اعتبارسنجی شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها در بخش کیفی با نرم‌افزار MaxQDA و در بخش کمی با نرم‌افزار Smart PLS انجام شد.

در ادامه به ارائه یافته‌های پژوهش پرداخته می‌شود.

۵. یافته‌های پژوهش

در بخش کیفی ۱۵ نفر شامل ۷ نفر از اساتید دانشگاهی و ۸ از خبرگان صنعت مشارکت کردند. از منظر جنسیت ۱۲ نفر مرد و ۳ نفر زن بودند. نفر بین از منظر تحصیلات ۳ نفر کارشناسی ارشد و ۱۲ نفر دکتری داشتند. از منظر سابقه کاری ۱۰ نفر بین ۱۵ تا ۲۰ سال و ۵ نفر بیش از ۲۰ سال سابقه کاری داشتند.

در بخش کمی این مطالعه از دیدگاه ۳۸۴ نفر استفاده شد. از منظر جنسیت ۲۴۶ نفر (۶۴٪) مرد و ۱۳۸ نفر (۳۵٪) زن بودند. از منظر سنی ۱۱۵ نفر (۲۹٪) ۳۰ تا ۴۰ سال، ۱۷۴ نفر (۴۵٪) ۴۰ تا ۵۰ سال و ۹۵ نفر (۲۴٪) بیشتر از ۵۰ سال سن داشتند. از منظر تحصیلات ۶۳ نفر (۱۶٪) کاردانی، ۲۰۲ نفر (۵۲٪) کارشناسی و ۱۱۹ نفر (۳۰٪) تحصیلات تکمیلی داشتند. از منظر سابقه کاری ۱۰۹ نفر (۲۸٪) کمتر از ۱۰ سال، ۹۸ نفر (۲۵٪) ۱۰ تا ۱۵ سال، ۸۳ نفر (۲۱٪) ۱۵ تا ۲۰ سال و ۹۴ نفر (۲۴٪) بیش از ۲۰ سال سابقه کاری داشتند.

جهت شناخت سازه‌های زیربنایی الگوی توسعه صنعتی و تجاری مبتنی بر شاخص‌های مالی و اقتصادی مصاحبه‌های تخصصی نیم‌ساخت یافته با اساتید دانشگاهی و مدیران ارشد شرکت نفت و گاز گچساران صورت گرفت. در این مرحله پیش از شروع مصاحبه شش

سوال باز در نظر گرفته شد و در طول فرایند مصاحبه نیز مطابق پیش‌بینی سوالات جدیدی نیز مطرح گردید. متن مصاحبه‌ها با روش گرانددتئوری مبتنی بر روش پیشنهادی اشتراوس و کوربین (۱۹۹۷) شامل کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری گزینشی انجام شد. در نهایت از طریق

کدگذاری محوری به ۶ کد گزینشی، ۱۰ کد محوری و ۶۲ کد باز دست پیدا شد. کدهای الگوی پارادایمی توسعه صنعتی و تجاری مبتنی بر شاخص‌های مالی و اقتصادی مستخرج از مصاحبه‌ها به روش گرانددتئوری در جدول (۲) ارائه شده است.

جدول ۲- کدهای الگوی پارادایمی توسعه صنعتی و تجاری مبتنی بر شاخص‌های مالی و اقتصادی

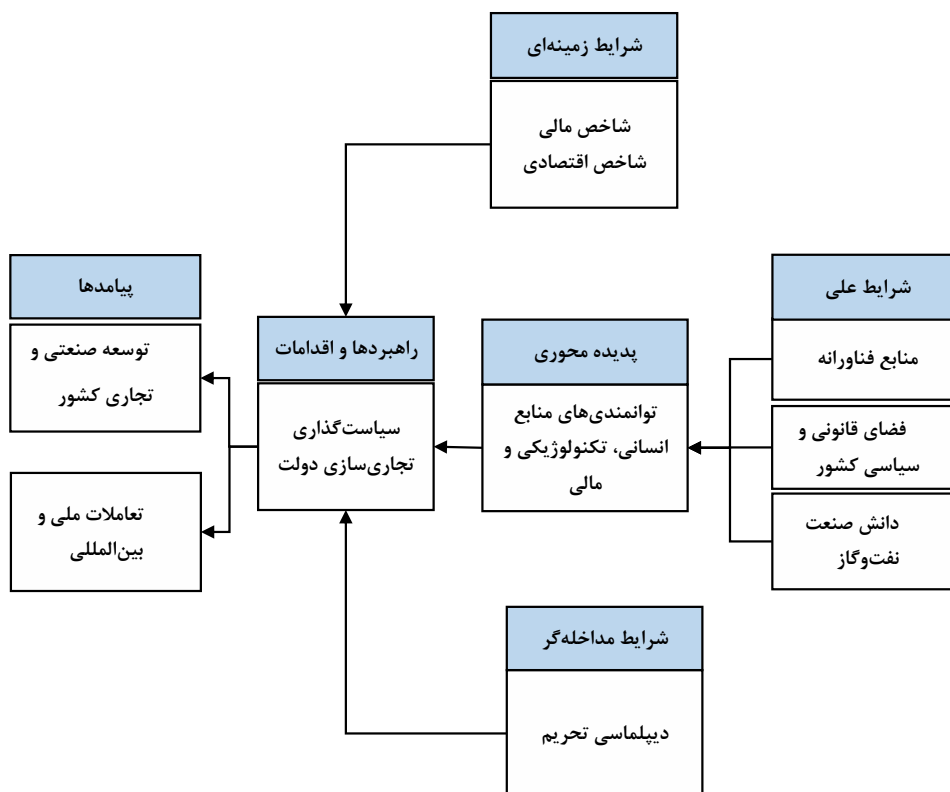
ابعاد	مقوله اصلی	شواهد تجربی (کدهای اولیه)
	منابع فناورانه	همسویی با تکنولوژی روز جهانی
		استفاده از هوش مصنوعی در صنعت نفت و گاز کشور
		تقویت زیرساخت‌های نرم‌افزاری صنعت نفت و گاز کشور
		الگوبرداری از مدل‌های نوین صنعتی و تجاری جهان
		تأمین تجهیزات سخت‌افزاری در صنعت نفت و گاز کشور
شرایط علی	فضای قانونی و سیاسی کشور	سیستم قضایی و نهادهای قانونی کارا
		مسئولیت‌پذیری و حمایت دولتی
		نهادهای سیاسی و اداری منسجم
		حقوق مالکیت مادی و معنوی
		بازبینی مقررات و تدوین قوانین تسهیل‌کننده
	دانش صنعت نفت و گاز	شرح وظایف شغلی مبتنی بر استاندارد
		تطابق بلوغ دانش با توسعه صنعت
		شناسایی نیازهای آموزشی منابع انسانی
		سازمان‌دهی و اجرای برنامه‌های آموزشی
		اشتراک‌گذاری و انتشار دانش در سطوح مختلف صنعت نفت و گاز
شرایط زمینه‌ای	شاخص مالی	نسبت فروش به سرمایه در گردش
		نسبت فروش به هزینه‌های اداری
		نسبت هزینه تعمیر و نگهداری به دارایی‌های ثابت
		گردش سرمایه
		نسبت وجه نقد به سرمایه در گردش
		نسبت دارایی‌های عملیاتی

ابعاد	مقوله اصلی	شواهد تجربی (کدهای اولیه)
شرایط زمینه‌ای	شاخص اقتصادی	تولید ناخالص داخلی
		شاخص بازار سهام
		شاخص قیمت و هزینه مصرف‌کننده
		شاخص قیمت و هزینه تولیدکننده
		شاخص تراز تجاری
		شاخص قدرت ارز
		شاخص فعالیت تولیدی
		شاخص درآمد و دستمزد
پدیده محوری	توانمندی‌های منابع انسانی، تکنولوژیکی و مالی	شایسته سالاری در استخدام و انتصاب منابع انسانی
		ارتقاء مهارت و تخصص مدیریتی
		نظارت بر نحوه اجرای سیاست‌های راهبردی صنعت
		توانمندی پشتیبانی فنی و تکنولوژیکی در صنعت
		توسعه منابع مالی و بودجه‌ای
		شناسایی و تحلیل فرصت‌های بازار
		توانمندی مذاکره و انعقاد قرارداد در صنعت
		توانمندی تحلیل نقاط قوت و ضعف رقبا
راهبردها و اقدامات	سیاست‌گذاری تجاری سازی دولت	تدوین چشم انداز استراتژیک
		طراحی ماموریت جهت اجرای استراتژی
		استراتژی توسعه محصول
		هدف‌گذاری کوتاه مدت و بلندمدت
		انتخاب استراتژی تمایز، تمرکز و رهبری هزینه
		تخصیص بودجه و حمایت‌های مالی
		توجه به پروتکل‌های زیست محیطی
		تدوین سیاست تولید حداکثری و بهره‌برداری
		قیمت‌گذاری مناسب محصولات نفت و گاز
شرایط مداخله‌گر	دیپلماسی تحریم	تهدیدات سیاسی و دیپلماتیک
		رخداد مذاکرات انتقادی
		تحریم سوئیفت و چالش‌های بانکی
		تهدیدات اقتصادی
		محدودیت‌های حقوقی بین‌المللی

ابعاد	مقوله اصلی	شواهد تجربی (کدهای اولیه)
پیامد	توسعه صنعتی و تجاری کشور	افزایش قراردادهای تجاری سازی محصولات نفت وگاز
		افزایش نوآوری و خلاقیت در صنعت نفت وگاز
		افزایش رقابت پذیری در صنعت نفت وگاز
		افزایش نفوذ و پایداری صنعت نفت وگاز در بازارهای هدف
		کارایی و بهره‌وری صنعت نفت وگاز
		افزایش درآمدهای ارزی و ریالی
		کاهش فشار همه جانبه تحریم‌ها بر کشور
	تعاملات ملی و بین‌المللی	ارتقاء همکاری‌های ملی و بین‌المللی
		توسعه کانال‌های ارتباطی با بازارهای صنعتی جهان
		گسترش اکوسیستم بخش صنعتی و تجاری کشور
		ارزش‌آفرینی برای بازارهای هدف

منبع: یافته‌های پژوهش

بر اساس نتایج مذکور، نمودار (۱) نشان‌دهنده الگوی پارادایمی پژوهش می‌باشد.

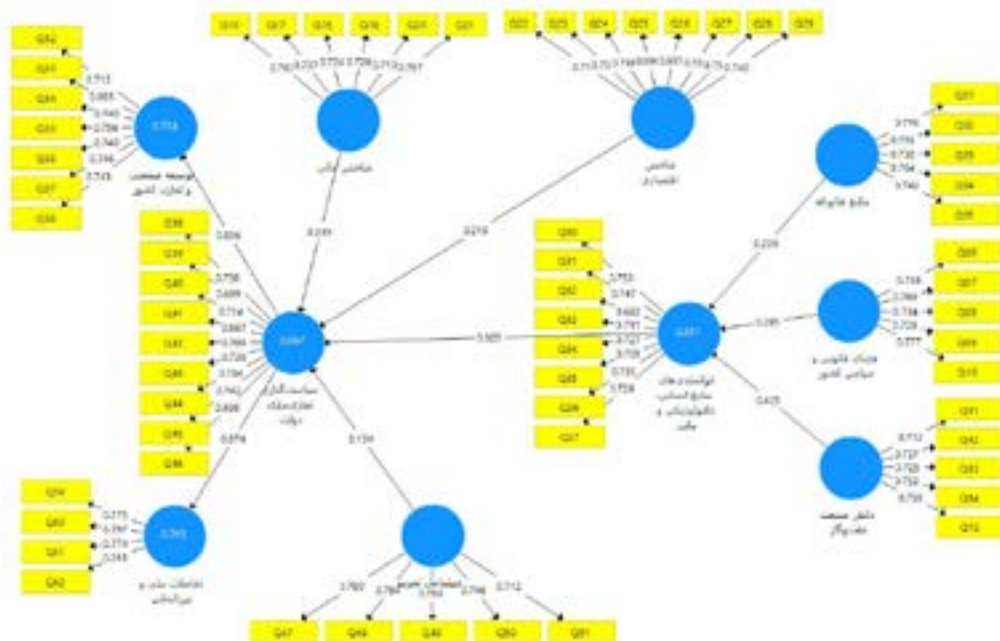

منبع: یافته‌های پژوهش

نمودار ۱- الگوی پارادایمی توسعه صنعتی و تجاری مبتنی بر شاخص‌های مالی و اقتصادی

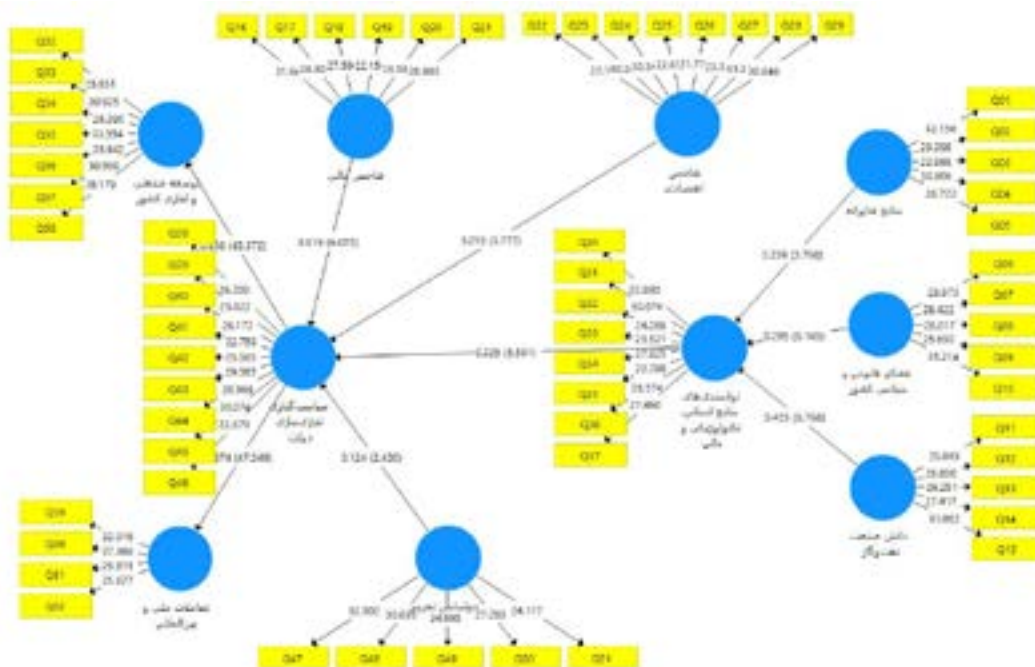
مدل که خروجی نرم افزار Smart PLS است خلاصه نتایج مدل در حالت تخمین استاندارد ارائه شده است. آماره t و مقدار بوت استرپینگ برای سنجش معناداری روابط نیز در نمودار (۳) آمده است.

پس از ارائه الگوی اولیه توسعه صنعتی و تجاری مبتنی بر شاخص های مالی و اقتصادی، جهت اعتبارسنجی از روش حداقل مربعات جزئی (PLS) استفاده شد. مدل ساختاری نهایی پژوهش در نمودار (۲) نمایش داده شده است. در این

منبع: یافته های پژوهش

نمودار ۲- الگوی توسعه صنعتی و تجاری مبتنی بر شاخص های مالی و اقتصادی

منبع: یافته های پژوهش

نمودار ۳- معناداری الگوی توسعه صنعتی و تجاری مبتنی بر شاخص های مالی و اقتصادی

بخش بیرونی مدل (مدل اندازه‌گیری) رابطه متغیرهای قابل مشاهده با متغیرهای پنهان را نشان می‌دهد. میزان رابطه سوالات با سازه‌های اصلی به وسیله بارعاملی نشان داده می‌شود. نتایج مندرج در نمودارهای (۲) و (۳) نشان می‌دهد بارهای عاملی در تمامی موارد از ۰/۶ بیشتر است و آماره t نیز در تمامی موارد بزرگ‌تر از ۱/۹۶ می‌باشد. بنابراین بخش اندازه‌گیری مدل از اعتبار مناسبی برخوردار است.

برای اطمینان بیشتر، مدل بیرونی (اندازه‌گیری) بر اساس شاخص روایی همگرا، ضریب رو، پایایی ترکیبی و آلفای کرونباخ مورد ارزیابی قرار گرفت. میانگین واریانس استخراج شده (AVE) باید بزرگ‌تر از ۰/۵ و ضریب رو، پایایی ترکیبی و آلفای کرونباخ بزرگ‌تر از ۰/۷ باشد (آذر و غلام‌زاده، ۱۳۹۸). خلاصه نتایج ارزیابی برازش مدل اندازه‌گیری در جدول (۳) ارائه شده است.

جدول ۳- بخش اندازه‌گیری الگوی توسعه صنعتی و تجاری مبتنی بر شاخص‌های مالی و اقتصادی

سازه‌های اصلی	AVE	آلفای کرونباخ	پایایی ترکیبی (CR)	ضریب رو (Rho)
تعاملات ملی و بین‌المللی	۰/۵۹۶	۰/۷۷۴	۰/۸۵۵	۰/۷۷۵
توانمندی‌های منابع انسانی، تکنولوژیکی و مالی	۰/۵۲۴	۰/۸۷۰	۰/۸۹۸	۰/۸۷۰
توسعه صنعتی و تجاری کشور	۰/۵۳۶	۰/۸۵۵	۰/۸۹۰	۰/۸۵۶
دانش صنعت نفت و گاز	۰/۵۴۴	۰/۷۹۰	۰/۸۵۶	۰/۷۹۱
دیپلماسی تحریم	۰/۵۶۸	۰/۸۱۰	۰/۸۶۸	۰/۸۱۱
سیاست‌گذاری تجاری‌سازی دولت	۰/۵۱۵	۰/۸۸۲	۰/۹۰۵	۰/۸۸۲
شاخص اقتصادی	۰/۵۲۲	۰/۸۶۹	۰/۸۹۷	۰/۸۷۰
شاخص مالی	۰/۵۴۱	۰/۸۳۰	۰/۸۷۶	۰/۸۳۱
فضای قانونی و سیاسی کشور	۰/۵۶۲	۰/۸۰۵	۰/۸۶۵	۰/۸۰۵
منابع فناورانه	۰/۵۶۸	۰/۸۱۰	۰/۸۶۸	۰/۸۱۰

منبع: یافته‌های پژوهش

با توجه به جدول (۳)، مقدار میانگین واریانس استخراج شده (AVE) بزرگ‌تر از ۰/۵ است بنابراین روایی همگرا تایید می‌شود. ضریب رو، پایایی ترکیبی و آلفای کرونباخ تمامی متغیرها بزرگ‌تر از ۰/۷ بوده بنابراین از نظر پایایی تمامی متغیرها مورد تایید است. روابط بین سازه‌های اصلی با

عنوان مدل درونی (بخش ساختاری) شناخته می‌شود. روابط میان سازه‌های اصلی (بخش ساختاری) بر اساس ضریب مسیر و آماره تی مورد بررسی قرار گرفت. خلاصه نتایج آزمون روابط میان سازه‌های اصلی در جدول (۴) آمده است.

جدول ۴- بخش ساختاری الگوی توسعه صنعتی و تجاری مبتنی بر شاخص های مالی و اقتصادی

نتیجه	اندازه اثر	معناداری	آماره t	ضریب مسیر	رابطه
تایید	۰/۱۵۹	۰/۰۰۰	۵,۵۹۱	۰/۳۲۵	توانمندی های منابع انسانی، تکنولوژیکی و مالی ← سیاست گذاری تجاری سازی دولت
تایید	۰/۲۴۱	۰/۰۰۰	۶,۷۶۸	۰/۴۲۵	دانش صنعت نفت و گاز ← توانمندی های منابع انسانی، تکنولوژیکی و مالی
تایید	۰/۰۲۶	۰,۰۱۵	۲,۴۳	۰/۱۲۴	دیپلماسی تحریم ← سیاست گذاری تجاری سازی دولت
تایید	۳/۲۲۰	۰/۰۰۰	۴۷,۳۴۹	۰/۸۷۴	سیاست گذاری تجاری سازی دولت ← تعاملات ملی و بین المللی
تایید	۲/۷۵۳	۰/۰۰۰	۴۳,۳۷۲	۰/۸۵۶	سیاست گذاری تجاری سازی دولت ← توسعه صنعتی و تجاری کشور
تایید	۰/۰۶۵	۰/۰۰۰	۳,۷۷۷	۰/۲۱۹	شاخص اقتصادی ← سیاست گذاری تجاری سازی دولت
تایید	۰/۱۵۶	۰/۰۰۰	۶,۰۵۵	۰/۳۱۹	شاخص مالی ← سیاست گذاری تجاری سازی دولت
تایید	۰/۱۲۴	۰/۰۰۰	۵,۱۶۵	۰/۲۹۵	فضای قانونی و سیاسی کشور ← توانمندی های منابع انسانی، تکنولوژیکی و مالی
تایید	۰/۰۸۳	۰/۰۰۰	۳,۷۶۸	۰/۲۳۹	منابع فناورانه ← توانمندی های منابع انسانی، تکنولوژیکی و مالی

منبع: یافته های پژوهش

ساختاری مدل به وسیله معیار ضریب تعیین است (چین، ۱۹۹۸). شاخص ارتباط پیش بین توسط استون و گیزر معرفی شد به همین خاطر گاهی با عنوان شاخص استون-گیزر نیز نامیده می شود. اگر مقدار مثبت باشد نشان می دهد که مدل از توان پیش بینی مناسبی برخوردار است (هیر و همکاران، ۲۰۲۱). در ادامه شاخص های قدرت پیش بینی مدل و در جدول (۵) گزارش شده است.

از شاخص ضریب تعیین و شاخص ارتباط پیش بین برای سنجش قدرت پیش بینی مدل استفاده شد. این دو شاخص برای متغیرهای درونزا محاسبه می شوند. ضریب تعیین، بیانگر میزان تغییرات متغیرهای وابسته توسط متغیرهای مستقل است. هرچه مقدار ضریب تعیین سازه های درون زای مدل بیشتر باشد، نشان از برازش بهتر مدل است. سه مقدار ۰/۱۹، ۰/۳۳ و ۰/۶۷ به عنوان مقدار ملاک برای ضعیف، متوسط و قوی بودن برازش بخش

جدول ۵- قدرت پیش بینی الگوی توسعه صنعتی و تجاری مبتنی بر شاخص های مالی و اقتصادی

Q2	ضریب تعیین تعدیل شده	ضریب تعیین	سازه های اصلی
۰/۴۳۰	۰/۷۶۲	۰/۷۶۳	تعاملات ملی و بین المللی
۰/۳۹۶	۰/۸۰۹	۰/۸۱۱	توانمندی های منابع انسانی، تکنولوژیکی و مالی
۰/۳۶۸	۰/۷۳۳	۰/۷۳۴	توسعه صنعتی و تجاری کشور
۰/۴۱۶	۰/۸۶۵	۰/۸۶۷	سیاست گذاری تجاری سازی دولت

منبع: یافته های پژوهش

بر اساس نتایج جدول (۵) مقدار ضریب تعیین توانمندی‌های منابع انسانی، تکنولوژیکی و مالی ۰/۸۱۱ گزارش شده است که مقدار قابل قبولی است. این نشان می‌دهد که متغیرهای مدل توانسته‌اند ۸۱ درصد از تغییرات در توانمندی‌های منابع انسانی، تکنولوژیکی و مالی را تبیین کنند. شاخص نیز در تمامی موارد مثبت به دست آمده است بنابراین مدل از قابلیت پیش‌بینی مناسبی برخوردار است. برای ارزیابی برازش مدل از شاخص GOF و NFI و RMS و SRMR استفاده می‌شود.

جدول ۶- ارزیابی برازش الگوی توسعه صنعتی و تجاری در صنعت نفت و گاز کشور

شاخص‌ها	GoF	NFI	RMS	SRMR
مقدار قابل پذیرش	بزرگ‌تر از ۰/۳۶	بزرگ‌تر از ۰/۶	کمتر از ۰/۱۲	کمتر از ۰/۰۸
مقدار برآورد شده	۰/۶۵۹	۰/۶۹۷	۰/۰۹۴	۰/۰۴۸

منبع: یافته‌های پژوهش

برای شاخص GoF سه مقدار ۰/۰۱، ۰/۲۵ و ۰/۳۶ را به عنوان مقادیر ضعیف، متوسط و قوی معرفی شده است. برای شاخص RMS_theta مقادیر زیر ۰/۱۲ نشانه تناسب مدل است، در حالی که مقادیر بالاتر نشان دهنده عدم تناسب است. شاخص SRMR نیز بهتر است زیر ۰/۱ و خیلی سخت‌گیرانه کمتر از ۰/۰۸ باشد (حبیبی و جلال‌نیا، ۱۴۰۱). در این مطالعه شاخص GOF برابر ۰/۶۵۹ به دست آمد که از ۰/۳۶ بزرگ‌تر است. شاخص NFI نیز ۰/۶۹۷ برآورد گردید که از ۰/۶ بزرگ‌تر است. شاخص RMS_theta میزان ۰/۰۹۴ به دست آمد که از ۰/۱۲ کمتر است. شاخص SRMR نیز ۰/۰۴۸ محاسبه گردید که از ۰/۰۸ کمتر است بنابراین برازش مدل مطلوب است.

در ادامه به ارائه بحث و نتیجه‌گیری پژوهش پرداخته می‌شود.

۵. نتیجه‌گیری و توصیه‌های سیاستی

پژوهش حاضر با هدف طراحی و اعتبارسنجی الگوی پارادایمی توسعه صنعتی و تجاری مبتنی بر شاخص‌های اقتصادی و مالی در شرکت نفت و گاز گچساران انجام شده است. یافته‌های پژوهشی نشان داد شرایط علی (منابع فناورانه، دانش صنعت نفت و گاز و فضای قانونی و سیاسی کشور) بر پدیده محوری (توانمندی‌های منابع انسانی، تکنولوژیکی و مالی) تاثیر می‌گذارند. در این خصوص می‌توان اذعان داشت که توسعه صنعتی برای نوسازی کل جامعه ضروری است. توسعه صنعتی، توسعه علم و فناوری را با یکدیگر تلفیق می‌کند. البته کمبود شدید سرمایه و سرمایه‌گذار، یکی از مشکلات اصلی اقتصاد در بسیاری از کشورهای در حال توسعه است. با استفاده از اقتصادهای خارجی و داخلی، صنعت می‌تواند سود بیشتری کسب کند. این سود را می‌توان برای توسعه و توسعه مجدد سرمایه‌گذاری کرد. بنابراین صنعتی شدن به تجمیع سرمایه کمک می‌نماید. در نتایج مطالعه داخلی زمانی و همکاران (۱۴۰۲) چالش‌های استفاده از خطوط اعتباری استخراج و در چهار دسته مالی و اقتصادی، اجرایی و عملیاتی، ساختاری و نهادی و حقوقی و قانونی دسته‌بندی شدند. همچنین در نتایج مطالعه اربابی و همکاران (۱۴۰۰) قابلیت‌های توسعه پایدار در سازمان‌های طرح محور حوزه نفت و گاز در هشت دسته عامل اصلی مشتمل بر فرایند، ساختاری، فناورانه، فرهنگی، دانشی، انسانی، سیاسی و مالی شناسایی شدند. همچنین مشخص گردید شرایط بسترساز (شاخص مالی و شاخص اقتصادی) و شرایط مداخله‌گر (دیپلماسی تحریم) با اثرگذاری بروی راهبردها و اقدامات (سیاست‌گذاری تجاری سازی دولت) به پیامدها (توسعه صنعتی و تجاری کشور و تعاملات ملی و بین‌المللی) منتهی می‌شوند. از مهم‌ترین پیش‌شرط‌های اجرای موفق استراتژی توسعه صنعتی برخورداری جوامع از دولت‌هایی توسعه‌گرا است. دولت توسعه‌گرا دولتی است که قدرت، استقلال، ظرفیت

و مشروعیت کافی برای تعقیب اهداف توسعه‌ای را در خود داشته باشد و بتواند سیاست‌های صحیح برای دستیابی به توسعه صنعتی اتخاذ نماید. این سیاست‌ها را می‌توان به سه بخش سیاست عمودی یا گزینشی، سیاست افقی و سیاست کارکردی تقسیم کرد؛ دولتی که در استراتژی توسعه صنعتی خود بتواند هماهنگی میان سیاست‌های گزینشی و کارکردی را ایجاد کند همان دولت توسعه‌گرا است.

در این راستا، نتایج مطالعه زاکاری و همکاران (۲۰۲۴) نشان داد سرمایه‌گذاری منابع مالی حاصل از بخش انرژی می‌تواند در توسعه اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی تاثیرگذار باشد. همچنین نتایج مطالعه قاسمی و همکاران (۱۴۰۲) مشخص گردید لازم است اقدامات حقوقی مناسب در راستای مقابله با تحریم‌های یک جانبه آمریکا که نقض حق توسعه است از طریق مجامع حقوقی بین‌المللی پیگیری شود.

بر اساس نتایج مذکور، پیشنهادات زیر ارائه می‌شود:

درخصوص دانش صنعت نفت و گاز پیشنهاد می‌شود با ارائه شرح وظایف شغلی مبتنی بر استاندارد و تطابق بلوغ دانش با توسعه صنعت، به شناسایی نیازهای آموزشی منابع انسانی اقدام شود. توسعه صنعتی و تجاری شرکت نفت و گاز گچساران نیاز به سازمان‌دهی و اجرای برنامه‌های آموزشی داشته و با اشتراک‌گذاری و انتشار دانش در سطوح مختلف صنعت نفت و گاز می‌توان به اهداف توسعه صنعتی و تجاری شرکت نفت و گاز گچساران دست یافت. صنعت نفت، محور توسعه کشور است و تا سالیان سال اهمیت جایگاه برتر خود را خواهد داشت. بی‌شک ادامه و استمرار فعالیت‌های این صنعت در گرو توسعه و پویایی منابع انسانی و هم‌راستایی با تحولات ملی، منطقه‌ای، جهانی و تلاش برای تجهیز به فناوری‌ها و استراتژی‌های جدید است. توسعه انسانی به معنای مجموعه فرایندهایی است که در آن منابع انسانی صنعت نفت بتوانند با شرکت در برنامه‌های آموزشی حین خدمت، خودآموزی یا کسب تجربه

عملی در محیط کار یا سایر شیوه‌های یادگیری غیرمستقیم، مانند مشاهده اجتماعی و حضور فیزیکی و فعال (به تعبیری کارآموزی و شاگردی) در کنار افراد مجرب و استفاده از فرصت‌های مربیگری، شایستگی‌های لازم را کسب کنند و به سرمایه انسانی تبدیل شوند. بدون شک صنعت نفت ایران بدون زیرساخت پیشرفته فناوری و برخورداری از قابلیت نوآوری و توانایی توسعه فناوری، نمی‌تواند در سطح جهان رقابت‌پذیر باشد و نیازهای توسعه‌ای خود را برطرف کند. در نتیجه به نوعی از دانش صنعت نفت و گاز و سرمایه‌های فکری (نیروهای متخصص، دانشگران و مدیران) نیاز است که شایستگی بالایی داشته باشند.

درخصوص منابع فناورانه پیشنهاد می‌شود ضمن همسویی با تکنولوژی روز جهانی، به استفاده از هوش مصنوعی در صنعت نفت و گاز کشور نیز پرداخته شود. این مهم نیاز به تقویت زیرساخت‌های نرم‌افزاری صنعت نفت و گاز کشور دارد. همچنین به کمک الگوبرداری از مدل‌های نوین صنعتی و تجاری جهان نیز می‌توان به توسعه صنعتی و تجاری شرکت نفت و گاز گچساران پرداخت. مدیران شرکت مذکور باید نسبت به تأمین تجهیزات سخت‌افزاری در صنعت نفت و گاز کشور نیز اقدامات مقتضی را به عمل آورند. زیرا اخیراً کشورهای دارای ذخائر نفت و گاز با اتخاذ سیاست‌های مختلفی در پی افزایش هرچه بیشتر سهم خود از عملیات نفتی هستند. تصویب قوانین حداکثر استفاده از توانمندی‌های داخلی از جمله این روشهاست تا با الزام به‌کارگیری خدمات نیروی انسانی، تجهیزات و کالاهای تولیدی در قلمرو سرزمینی آن کشور، ارزش افزوده‌های مضاف بر درآمد ناشی از استخراج نفت در اقتصاد کشور ایجاد نمایند.

درخصوص فضای قانونی و سیاسی کشور پیشنهاد می‌شود با استقرار سیستم قضایی و نهادهای قانونی کارا، بعد مسئولیت‌پذیری و حمایت دولتی را جهت توسعه صنعتی و تجاری شرکت نفت و گاز گچساران ارتقاء دهند.

در این راستا نیاز به نهادهای سیاسی و اداری منسجم به همراه رعایت حقوق مالکیت مادی و معنوی می‌باشد. این مهم به کمک بازبینی مقررات و تدوین قوانین تسهیل‌کننده قابل حصول است. ارزیابی توسعه صنعتی کشورهای مختلف جهان نشان‌دهنده موفقیت چشمگیر برخی از کشورها در این امر است. حال آنکه کشورهای مذکور علی‌رغم کسب موفقیت در توسعه صنعتی، دارای تفاوت‌های عمده‌ای در ساختارهای اقتصادی، فرهنگی، سیاسی و اجتماعی هستند. لذا این سؤال مطرح می‌شود که چگونه این کشورها به توسعه صنعتی دست یافته‌اند؟ آیا همه آن‌ها از یک روش برای توسعه صنعتی پیروی کرده‌اند؟ آیا امکان تقلید از روش‌های به‌کار گرفته‌شده، برای سایر کشورها وجود دارد؟ استراتژی توسعه صنعتی به مجموع‌های از جهت‌گیری‌های بلندمدت دولت اطلاق می‌شود که در بُعد خارجی چارچوب و نحوه ارتباط بخش صنعت کشور با اقتصاد جهانی را تعریف می‌کند و در بُعد داخلی به‌طور غیرمستقیم بر تخصیص منابع بین صنایع و یا گروه‌های صاحب نفوذ جامعه اثر می‌گذارد؛ بنابراین با در نظر گرفتن مفهوم توسعه صنعتی به‌عنوان یک مسیر و یا یک مرحله از گذار توسعه اقتصادی، می‌توان استراتژی صنعتی را به نقشه راهی تشبیه کرد که سیاست صنعتی در لای‌های پایین‌تر از آن، ابزارها، بودجه، ملزومات و تاکتیک‌های اجرایی طی مسیر را مشخص می‌کند.

درخصوص شاخص مالی پیشنهاد می‌شود ضمن توجه به نسبت فروش به سرمایه در گردش و نسبت فروش به هزینه‌های اداری، به نسبت هزینه تعمیر و نگهداری به دارایی‌های ثابت نیز توجه شود. توسعه صنعتی و تجاری شرکت نفت و گاز گچساران منوط به میزان گردش سرمایه و البته نسبت وجه نقد به سرمایه در گردش می‌باشد. همچنین با در نظر گرفتن نسبت دارایی‌های عملیاتی نیز می‌توان شاخص مالی را تعریف نمود.

درخصوص شاخص اقتصادی پیشنهاد می‌شود با

برآورد میزان تولید ناخالص داخلی، به تعیین شاخص بازار سهام پرداخته شود. توسعه صنعتی و تجاری شرکت نفت و گاز گچساران از شاخص قیمت و هزینه مصرف‌کننده و شاخص قیمت و هزینه تولیدکننده تاثیر پذیرفته و با شاخص تراز تجاری قابل مقایسه است. همچنین توجه به شاخص قدرت ارز که در شاخص‌های فعالیت تولیدی و درآمد و دستمزد تاثیرگذار است نیز می‌توان به شاخص اقتصادی مدنظر دست یافت.

درخصوص سیاست‌گذاری تجاری‌سازی دولت پیشنهاد می‌شود در ابتدا به تدوین چشم انداز استراتژیک و طراحی مأموریت جهت اجرای استراتژی پرداخته شود. اهمیت استراتژی‌گذاری در توسعه صنعتی و تجاری شرکت نفت و گاز گچساران امری مشهود بوده و شامل استراتژی توسعه محصول به کمک هدف‌گذاری کوتاه‌مدت و بلندمدت می‌شود. لذا انتخاب استراتژی تمایز، تمرکز و رهبری هزینه در این حوزه حائز اهمیت است. مدیران ذی‌ربط با تخصیص بودجه و حمایت‌های مالی، ضمن توجه به پروتکل‌های زیست محیطی باید به تدوین سیاست تولید حداکثری و بهره‌برداری اقدام نموده و در این حیطه، قیمت‌گذاری مناسب محصولات نفت و گاز را نیز در نظر داشته باشند.

درخصوص توانمندی‌های منابع انسانی، تکنولوژیکی و مالی پیشنهاد می‌شود با استقرار شایسته سالاری در استخدام و انتصاب منابع انسانی، به ارتقاء مهارت و تخصص مدیریتی نیز پرداخته شود. اهداف مربوط به توسعه صنعتی و تجاری شرکت نفت و گاز گچساران با نظارت بر نحوه اجرای سیاست‌های راهبردی صنعت و توانمندی پشتیبانی فنی و تکنولوژیکی در صنعت قابل حصول است. در این راستا با توسعه منابع مالی و بودج‌های و شناسایی و تحلیل فرصت‌های بازار می‌توان جایگاه شرکت را در میان رقبا و بازار شناسایی نمود و این مهم در توانمندی تحلیل نقاط قوت و ضعف رقبا قابل استفاده است. علاوه بر موارد

مذکور تقویت توانمندی مذاکره و انعقاد قرارداد در صنعت که مربوط به مهارت‌های منابع انسانی است نیز در این حیظه از اهمیت بالایی برخوردار است.

درخصوص تعاملات ملی و بین‌المللی می‌توان اذعان داشت، برای دستیابی به توسعه کشور، نیازمند الگویی همه جانبه به ویژه در زمینه جذب سرمایه خارجی در نفت و سایر بخش‌ها هستیم. تحقق چنین رویایی برای شکوفایی صنعت نفت، حداقل در کوتاه مدت، نیازی به اقدام عاجل برای توسعه در روابط خارجی ندارد، چراکه علی‌رغم تحریم‌ها، بخش نفت ایران، استعدادها و جذابیت‌های زیادی دارد که آن را در مقایسه با کشورهای همسایه ممتاز می‌سازد. سرمایه‌گذاری در بخش بالادستی نفت ایران، مطمئن‌ترین سرمایه‌گذاری برای شرکت‌های نفتی و ایران است که تحت هیچ شرایطی متوقف نمی‌شود. این اقدام همچنین دارای نتایج مثبت امنیتی بوده، به ارتقای فن‌آوری می‌انجامد و روند سرمایه‌گذاری در بخش پایین دستی را نیز آسان می‌سازد. صنعت نفت، گاز و پتروشیمی بدون حمایت دولت، قادر به تامین منابع مالی مورد نیاز از بازارهای بین‌المللی هستند و با این روند، زمینه انسجام اقتصاد کشور با اقتصاد جهانی هموارتر می‌شود و اقتصاد ایران دارای ثبات نسبی می‌شود. درآمد حاصل می‌تواند مخارج کشور را تامین و در صورت مدیریت صحیح حساب ذخیره ارزی، بخش خصوصی را نیز تقویت کند. تحولات عرصه بین الملل، امروزه پیوند میان سیاست خارجی و اقتصاد را امری اجتناب ناپذیر ساخته است؛ به طوری که داشتن اقتصادی پویا و جهانی بدون اعمال سیاست خارجی فعال، تعاملی و اثرگذار، امری محال است. در این میان، بحث انرژی به عنوان یکی از مهم ترین مؤلفه‌های اقتصاد جهانی، دارای جایگاه خاصی است، به ویژه برای ایران که ضمن داشتن سابقه پر فراز و نشیب در رابطه نفت و سیاست، یکی از تولیدکنندگان اصلی نفت و گاز جهان نیز به شمار می‌رود. درخصوص دیپلماسی تحریم پیشنهاد می‌شود برای

رفع و کاهش تهدیدات سیاسی و دیپلماتیک، اقدامات مقتضی از سوی مدیران شرکت نفت و گاز گچساران صورت پذیرد. در حال حاضر به دلیل مذاکرات انتقادی و وجود تحریم سوئیت و چالش‌های بانکی، نیاز به متخصصان و مشاوران ملی و بین‌المللی جهت حل این چالش داریم. با حل شدن برخی از موارد مربوط به تحریم‌های حوزه نفت و گاز کشور، کاهش تهدیدات اقتصادی و رفع محدودیت‌های حقوقی بین‌المللی نیز قابل حصول خواهد بود.

در نهایت و با پیاده‌سازی استراتژی‌های مذکور، دستیابی به پیامدهایی نظیر افزایش قراردادهای تجاری سازی محصولات نفت و گاز، افزایش نوآوری و خلاقیت در صنعت نفت و گاز، افزایش رقابت پذیری در صنعت نفت و گاز، افزایش نفوذ و پایداری صنعت نفت و گاز در بازارهای هدف، کارایی و بهره‌وری صنعت نفت و گاز، افزایش درآمدهای ارزی و ریالی، کاهش فشار همه جانبه تحریم‌ها بر کشور، ارتقاء همکاری‌های ملی و بین‌المللی، توسعه کانال‌های ارتباطی با بازارهای صنعتی جهان، گسترش اکوسیستم بخش صنعتی و تجاری کشور، ارزش آفرینی برای بازارهای هدف دور از انتظار نخواهد بود.

دسترسی به داده‌ها

داده‌های استفاده شده از پایگاه اینترنتی داده‌های بانک جهانی و سازمان جهانی تجارت قابل دسترسی است. داده‌های تولید شده در متن مقاله ارائه شده است.

تضاد منافع نویسندگان

نویسندگان این مقاله اعلام می‌کنند که هیچ‌گونه تضاد منفعی در رابطه با نویسندگی یا انتشار این مقاله ندارند.

منابع

اربابی، هانی؛ اظهري لمراسکی، سیده فاطمه؛ عزیزی، مجتبی؛ نصراله پور، فرهاد. (۱۴۰۰). قابلیت‌های سازمانی برای ارتقای توسعه پایدار در سازمان‌های طرح محور صنعت نفت و گاز ایران. پژوهش‌های مدیریت، ۱۱(۱)، ۲۲-۱.

زرین، اسحق، بکتاش، فروزان؛ آقداوود، سید رسول. (۱۴۰۲). مدل توسعه صنعتی و تجاری در صنعت نفت و گاز ایران با تمرکز بر شاخص‌های مالی و اقتصادی. پژوهشنامه اقتصاد انرژی ایران، ۱۳(۴۹)، ۴۳-۷۰.

<https://doi.org/10.22054/jiee.2023.75426.2033>

زمانی، محمدعلی؛ حسن‌زاده، حسین؛ سیفیان، علی؛ قزلباش، محمد. (۱۴۰۲). ارزیابی خطوط اعتباری چین در تأمین مالی پروژه‌های صنعت نفت و گاز ایران. پژوهشنامه اقتصاد انرژی ایران، ۱۲(۴۸)، ۱۰۷-۱۳۷.

<https://doi.org/10.22054/jiee.2023.71441.1969>

صفاری، سارا؛ صادقی نائینی، حسن؛ ابطی، عطا الله؛ طیبی، سید جمال‌الدین؛ فرهنگی، علی‌اکبر. (۱۴۰۰). توسعه شرکت‌های طراحی صنعتی کشور بر اساس ارائه مدل ساختاری تبلیغات. معماری و شهرسازی ایران، ۱۲(۲۱)، ۱۴-۱۵۶.

<https://doi.org/10.30475/isau.2021.228378.1398>

عاقلی، لطفعلی؛ حسینی، میرعبداالله. (۱۴۰۰). توسعه درون‌زای صنعتی در ایران و کشورهای منتخب. مدل‌سازی اقتصادی، ۱۵(۵۳)، ۴۹-۷۲.

<https://doi.org/10.30495/eco.2021.1892092.2307>

عصاریان، سپیده؛ فرخانی، هدایت؛ قربانی، مجید. (۱۴۰۱). مطالعه تطبیقی عقیم شدن قراردادهای بالادستی صنعت نفت و گاز در نظام حقوقی ایران و کامنلا. مطالعات حقوق انرژی، ۱۸(۱)، ۱۵۵-۱۷۱.

<https://www.doi.org/10.22059/JRELS.2023.339068.484>

فخری‌زاده، حسن؛ میرزایی، حسین. (۱۴۰۱). مطالعه کیفی پیامدهای اقتصادی صنعت نفت و گاز در سرخس از نگاه ذینفعان محلی. جامعه‌شناسی اقتصادی و توسعه، ۱۱(۱)، ۱۱۷-۱۴۷.

<https://www.doi.org/10.22034/jeds.2022.47149.1546>

قاسم‌زاده، عباس؛ تاج‌بخش، محمود؛ جعفری، مجتبی؛ فرح‌گل، پوریا. (۱۴۰۱). مطالعه اکتشافی نقش مدیریت اقتصادی و جذب سرمایه‌گذاری خارجی در صنعت نفت و گاز ایران. پژوهش‌های نوین در مدیریت کارآفرینی و توسعه کسب‌وکار، ۴(۲)، ۴۸۹-۵۰۰.

<https://civilica.com/doc/1761967>

قاسمی، عاطفه، ساردویی‌نسب، محمد؛ رفیعی، محمد تقی. (۱۴۰۲). بررسی آثار رویکرد فشار و کنترل آمریکا بر صنعت نفت و گاز ایران و تقابل آن با حق توسعه. مطالعات فقه اقتصادی، ۵(۱۵)، ۸۸۵-۹۰۲.

<https://www.doi.org/10.22034/EJS.2023.421502.1579>

محمدی، رضا. (۱۴۰۲). بررسی حقوقی قراردادهای هوشمند در حوزه نفت و گاز و پتروشیمی. پژوهش ملل، ۲۷(۸۷)، ۷۱-۹۶.

<https://civilica.com/doc/1676895>

مسعودی، امیدعلی؛ عرب، زهره. (۱۴۰۲). الگوی مطلوب اثرگذاری رسانه‌های جمعی بر توسعه صنعت نفت و گاز در استان بوشهر.

<http://ormr.modares.ac.ir/article-28-46828-fa.html>

اسماعیلی، احمد؛ قاضی‌نوری، سیدسروش؛ نقی‌زاده، محمد؛ بامداد صوفی، جهانیار؛ منطقی، منوچهر. (۱۴۰۰). الگوی توسعه صنعتی در صنعت قطعه‌سازی خودرو: بینش‌هایی برای درک واقعیت کنونی. بهبود مدیریت، ۱۵(۵۱)، ۱۲۵-۱۴۷.

<https://www.doi.org/10.22034/jmi.2021.265868.2460>

اولیایی، محمدکاسم؛ موسوی‌کاشی، زهره. (۱۴۰۰). طراحی نظام جامع برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری استراتژیک در صنعت حفاری نفت و گاز. مطالعات راهبردی صنعت نفت، ۱۲(۵۰)، ۴۳-۶۲.

<http://iieshrm.ir/article-1-1278-fa.html>

آذر، عادل؛ غلامزاده، رسول. (۱۳۹۸). کمترین مربعات جزئی. تهران: نگاه دانش.

آقاموسی، رضا؛ آزاد، ناصر؛ عزیززاده، نادره. (۱۴۰۰). ارائه الگوی رشد پویای سهم بازار ایران از تجارت منطق‌های گاز از منظر استراتژیک. مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری عمومی، ۱۱(۳۸)، ۲۵۶-۲۷۵.

https://sspp.iranjournals.ir/article_245351.html

پورعلی، مهدی؛ طیبی، جمال‌الدین؛ رضایی، علی‌اکبر. (۱۳۹۹). تاثیر توسعه صنعت نفت و گاز بر تحولات فرهنگی منطقه ویژه اقتصادی پارس جنوبی و پالایشگاه نفت آبادان. آینده پژوهی مدیریت، ۳۱(۱۲۰)، ۲۹-۳۹.

https://journals.srbiau.ac.ir/article_16480_4a2c50eeca57ea3ccc3b70b273bb7438.pdf

جعفرزاده، امیر؛ عبدلی، قهرمان؛ جوان، افشین. (۱۳۹۹). قدرت چانه‌زنی گزینه‌های صادرات گاز از کریدور جنوبی به اروپا.

<https://doi.org/10.22054/ijer.2020.47943.810>

حبیبی، آرش؛ جلال‌نیا، راحله. (۱۴۰۱). حداقل مربعات جزئی. تهران: نارون.

حسینی، حسین؛ ذوالفقاریان، محمدرضا. (۱۴۰۲). تحلیل مسیرهای گذار در صنعت نفت و گاز جمهوری اسلامی ایران مبتنی بر سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی. بهبود مدیریت، ۱۷(۶۲)، ۹۷-۱۳۱.

<https://doi.org/10.22034/jmi.2024.415490.3010>

درخشانی‌درآبی، کاوه؛ محنت‌فر، یوسف. (۱۳۹۹). رتبه‌بندی عوامل مؤثر بر توسعه صنعتی: مطالعه موردی استان لرستان. پژوهش‌های رشد و توسعه اقتصادی، ۱۰(۳۹)، ۱۳۳-۱۴۸.

<https://doi.org/10.30473/egdr.2019.47854.5311>

رحیم‌دوست، الهه. (۱۴۰۱). راهبردهای حمایت از تولید داخلی تجهیزات و قطعات کلیدی در صنعت نفت و گاز. امنیت اقتصادی، ۱۰(۹۸)، ۴-۱۰.

https://es.tesrc.ac.ir/article_252542_3e4d8c6f6f8900aef285cc39f6cb8be6.pdf

- Chin, W. W. (1998). The partial least squares approach to structural equation modeling. *Modern methods for business research*, 295(2), 295-33.
- Dantas, T. E. T., de-Souza, E. D., Destro, I. R., Hammes, G., Rodriguez, C. M. T., & Soares, S. R. (2021). How the combination of Circular Economy and Industry 4.0 can contribute towards achieving the Sustainable Development Goals. *Sustainable Production and Consumption*, 26, 213-227. <https://doi.org/10.1016/j.spc.2020.10.005>
- Derakhshani-Darabi, Kaveh; Mohanetfar, Yousef. (2020). Ranking of factors affecting industrial development: A case study of Lorestan province. *Economic Growth and Development Research*, 10 (39), 133-148. (In Persian)
- Esmaceli, Ahmad; Ghazi Noori, Seyed Soroush; Naghizadeh, Mohammad; Bamdad Sofi, Jahaniar; Moteghi, Manouchehr. (2021). Industrial Development Pattern in the Automotive Parts Manufacturing Industry: Insights for Understanding the Current Reality. *Management Improvement*, 15 (51), 125-147. (In Persian)
- Fakhrizadeh, Hassan; Mirzaei, Hossein. (2022). A qualitative study of the economic consequences of the oil and gas industry in Sarakhs from the perspective of local stakeholders. *Economic Sociology and Development*, 11(1), 117-147. (In Persian)
- Ghasemi, Atefeh, Sardaviinasab, Mohammad; Rafiei, Mohammad Taghi. (2023). Investigating the effects of the American pressure and control approach on Iran's oil and gas industry and its contrast with the right to development. *Economic Jurisprudence Studies*, 5(15), 885-902. (In Persian)
- Ghasemzadeh, Abbas; Tajbakhsh, Mahmoud; Jafari, Mojtaba; Farahgol, Pouria. (2022). An exploratory study of the role of economic management and attracting foreign investment in Iran's oil and gas industry. *Modern Research in Entrepreneurship Management and Business Development*, 4(2), 489-500. (In Persian)
- Glaser, B. G., Strauss, A. L., & Strutzel, E. (1968). The discovery of grounded theory; strategies for qualitative research. *Nursing research*, 17(4), 364.
- Habibi, Arash; Jalalnia, Raheleh. (2022). *Partial Least Squares*. Tehran: Narvan.
- Hair, J. F., Hult, G. T. M., Ringle, C. M., and Sarstedt, M. (2017). *A Primer on Partial Least Squares Structural*
- <https://www.doi.org/10.22034/RCC.2023.1971324.1038>
- موسوی جهرمی، یگانه؛ مصطفایی، شعبان؛ خدادادکاشی، فرهاد. (۱۳۹۹). تأثیر توسعه صنعتی بر کاهش فقر در استان های ایران. پژوهش های رشد و توسعه اقتصادی، ۱۰(۳۸)، ۴۵-۶۰.
- <https://doi.org/10.30473/egdr.2019.44272.5064>
- Aghamousa, Reza; Azad, Naser; Azizzadeh, Nadereh. (2021). Presenting a model of dynamic growth of Iran's market share in regional gas trade from a strategic perspective. *Strategic Studies in Public Policy*, 11(38), 256-275. (In Persian)
- Alola, A. A., & Rahko, J. (2024). The effects of environmental innovations and international technology spillovers on industrial and energy sector emissions-Evidence from small open economies. *Technological Forecasting and Social Change*, 198, 123-134. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2023.123024>
- Aqeli, Lotfa Ali; Hosseini, Mir Abdollah. (2021) Endogenous Industrial Development in Iran and Selected Countries. *Economic Modeling*, 15 (53), 49-72. (In Persian)
- Arbabi, Hani; Azhari-Lamaraski, Seyedeh Fatemeh; Azizi, Mojtaba; Nasrollahpour, Farhad. (2021). Organizational Capabilities for Promoting Sustainable Development in Project-Based Organizations in the Iranian Oil and Gas Industry. *Management Research*, 11 (1), 1-22. (In Persian)
- Assarian, Sepideh; Farkhani, Hedayat; Ghorbani, Majid. (2022). A comparative study of the sterilisation of upstream contracts in the oil and gas industry in the legal systems of Iran and Comune. *Energy Law Studies*, 8(1), 155-171. (In Persian)
- Azar, Adel; Gholamzadeh, Rasoul. (2019). *Partial Least Squares*. Tehran: Negah Danesh. (In Persian)
- Cai, X., Abudu, H., & Lin, B. (2022). How upstream petroleum industry affects economic growth and development in petroleum producing-countries. *Energy Evidence from Ghana*, 260, 125-139. <https://doi.org/10.1016/j.energy.2022.125139>
- Charles, A. O., Mesagan, E. P., & Vo, X. V. (2023). The relevance of resource wealth in output growth and industrial development in Africa. *Resources Policy*, 82(1), 119-136. <https://doi.org/10.1016/j.resourpol.2023.103517>

- Mousavi Jahromi, Yeganeh; Mostafaei, Shaban; Khodakashi, Farhad. (2020). The impact of industrial development on poverty reduction in Iranian provinces. *Economic Growth and Development Research*, 10 (38), 45-60. (In Persian)
- Olayinka, I. A., & Obere, F. (2023). Petroleum exploration and production in Nigeria: a blessing or a curse?. *Olukayode Oladipo Amund Retirement Committee*, 35(1), 1-12. <http://ir.library.ui.edu.ng/handle/123456789/8338>
- Oliaei, Mohammad Kazem; Mousavikashi, Zohreh. (2021). Designing a comprehensive strategic planning and policy-making system in the oil and gas drilling industry. *Strategic Studies of the Oil Industry*, 12 (50), 43-62. (In Persian)
- Pavel, T., Amina, A., & Oleg, K. (2024). The impact of economic development of primary and secondary industries on national CO2 emissions: The case of Russian regions. *Journal of Environmental Management*, 351, 869-881. <http://dx.doi.org/10.1016/j.jenvman.2023.119881>
- Pourali, Mehdi; Tabibi, Jamal-eddin; Rezaei, Ali-Akbar. (2020). The impact of oil and gas industry development on cultural developments in the South Pars Special Economic Zone and Abadan Oil Refinery. *Management Futures Studies*, 31 (120), 29-39. (In Persian)
- Rahimdoost, Elahe. (2021). Strategies to support domestic production of key equipment and components in the oil and gas industry. *Economic Security*, 10 (98), 4-10. (In Persian)
- Safari, Sara; Sadeghi Naeini, Hassan; Abtahi, Ataullah; Tabibi, Seyed Jamaluddin; Farhangi, Ali Akbar. (2021). Development of industrial design companies in the country based on the presentation of a structural model of advertising. *Architecture and Urban Planning of Iran*, 12 (21), 14-156. (In Persian)
- Schmidt, J. J., & Matthews, N. (2018). From state to system: Financialization and the water-energy-food-climate nexus. *Geoforum*, 91, 151-159. <https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2018.03.001>
- Sharma, B., & Shrestha, A. (2023). Petroleum dependence in developing countries with an emphasis on Nepal and potential keys. *Energy Strategy Reviews*, 45, 31-53. <https://doi.org/10.1016/j.esr.2023.101053>
- Strauss, A., & Corbin, J. M. (1997). *Grounded theory in practice*. Sage.
- Equation Modeling (PLS-SEM), 2nd Ed., Sage: Thousand Oaks.
- Heffron, R., Körner, M. F., Wagner, J., Weibelzahl, M., & Fridgen, G. (2020). Industrial demand-side flexibility: A key element of a just energy transition and industrial development. *Applied Energy*, 24(5), 1177-1199. <http://dx.doi.org/10.1016/j.apenergy.2020.115026>
- Holsti, O. R. (1969). *Content analysis for the social sciences and humanities*, Reading, MA: Addison-Wesley.
- Hosseini, Hossein; Zolfagharian, Mohammad Reza. (2023). Analysis of Transition Paths in the Oil and Gas Industry of the Islamic Republic of Iran Based on General Policies of the Resistance Economy. *Management Improvement*, 17(62), 97-131. (In Persian)
- Jafarzadeh, Amir; Abdoli, Ghahraman; Javan, Afshin. (2020). Bargaining Power of Gas Export Options from the Southern Corridor to Europe. (In Persian)
- Jie, H., Khan, I., Alharthi, M., Zafar, M. W., & Saeed, A. (2023). Sustainable energy policy, socio-economic development, and ecological footprint: The economic significance of natural resources, population growth, and industrial development. *Utilities Policy*, 81 (3), 1267-1279. <https://doi.org/10.1016/j.jup.2023.101490>
- Kader, M. H., & Mahmoud, M. F. (2021). Industrial Sustainable Cities in Egypt: A Comparative Analysis of Strategic Development Plans. *Davo congress*, 4(3), 1-27. <https://doi.org/10.22054/jiee.2023.75426.2033>
- Martin, L., & Puertas, R. (2022). Sustainable energy development analysis: Energy Trilemma. *Sustainable Technology and Entrepreneurship*, 1(1), 485-500. <https://doi.org/10.1016/j.stae.2022.100007>
- Masoudi, Omid Ali; Arab, Zohreh. (2023). The desired model of mass media influence on the development of the oil and gas industry in Bushehr province. *Strategic Communications Studies*, 3(1), 19-32. (In Persian)
- Miller, E., Cross, L., & Lopez, M. (2010). Sampling in qualitative research. *FBB research group*, 19(3), 249-261. [http://dx.doi.org/10.1016/S0001-2092\(06\)61990-X](http://dx.doi.org/10.1016/S0001-2092(06)61990-X)
- Mohammadi, Reza. (2023). Legal study of smart contracts in the oil, gas and petrochemical sectors. *Nation Research*, 27 (87), 71-96. (In Persian)

- Strelkovskii, N., Komendantova, N., Sizov, S., & Rovenskaya, E. (2020). Building plausible futures: Scenario-based strategic planning of industrial development of Kyrgyzstan. *Futures*, 12(4), 988-994. <https://doi.org/10.1016/j.futures.2020.102646>
- Zakari, A., Oluwaseyi, M., & Musibau, H. (2024). Sustainable economic development in OECD countries: Does energy security matter?. *Sustainable Development*, 32(1), 1337-1353. <http://dx.doi.org/10.1002/sd.2668>
- Zamani, Mohammad Ali; Hassanzadeh, Hossein; Seifian, Ali; Qezilbash, Mohammad. (2023). Evaluation of China's credit lines in financing Iranian oil and gas industry projects. *Iranian Energy Economics Research Journal*, 12(48), 107-137. (In Persian)
- Zarrin, Eshaq, Baktash, Forozan; Agha Davood, Seyed Rasoul. (2023). Industrial and commercial development model in Iran's oil and gas industry with a focus on financial and economic indicators. *Iranian Energy Economics Research Journal*, 13(49), 43-70. (In Persian)
- Zhang, J., Lee, C. C., & Hou, S. (2023). The impact of regional renewable energy development on environmental sustainability in China. *Resources Policy*, 80 (2), 254-269. <https://doi.org/10.1016/j.resourpol.2022.103245>